

Sihtasutus Archimedese noorteagentuur
Programm Noortekohtumised

Noortekohtumiste programmi pilootaasta mõju-uuring

Uuringu aruanne

Autorid:
Marianna Makarova, Integratsiooni Sihtasutuse ekspert
Triin Ulla, Programmi Noortekohtumised projektijuht

Tallinn 2017

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
Tulemuste ülevaade	4
Metoodika ülevaade	7
Uuringus osalejate profiil.....	9
Noorte majanduslikud võimalused.....	10
Noorte aktiivsus ja osalus	10
Tagasiside noortekohtumistele ja selle tajutud mõju	13
Tagasiside PNK osalemise aktiivsusele	15
Noortekohtumiste mõju noorte oskustele ja hoiakutele	18
Noortekohtumistes osalemise mõju noorte hoiakutele.....	23
Noorte tulevikuväljavaated.....	28
Noortekohtumistes osalemise mõju noorte üldpädevustele	29
Mõju sotsiaalsetele pädevustele.....	29
Mõju kodanikupädevustele.....	31
Noortekohtumiste mõju avatud identiteedi tugevusele	35
Noortejuhtide hinnangud enda ja noorte kogemusele	39
Noortejuhtide endi õppimiskogemus.....	40
Noortejuhtide hinnang noorte õppimiskogemusele	41
Noorte kaasatus projekti läbiviimisesse.....	42
Kokkuvõte	44

Sissejuhatus

Käesoleva uuringu eesmärk on ühelt poolt ülevaate saamine noortest, kes osalevad Noortekohtumiste programmis, teiselt poolt Noortekohtumistes osalemise mõju hindamine noorte hoiakutele, oskustele ja pädevustele. Käesoleva uuringu raames oli oluline pälvida põhjalik ülevaade sellest, kuidas Noortekohtumiste programm täidab sellele seatud eesmärgid, millist mõju avaldab selles osalevatele noortele, ning millistele noorsootöötaja kutsekvaliteedi külgedele keskenduda Noortekohtumiste koolitus- ja nõustamistoe pakkumisel, et programmi eesmärkide saavutamist võimalikult kvaliteetselt toetada.

Programm Noortekohtumised (edaspidi PNK) kutsuti SA Archimedese noorteagentuuri poolt ellu 2015. aastal Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Eesti Noorsootöö Keskuse toel. Programmi eesmärk on ühise õppimiskogemuse kaudu ergutada Eestis elavate 11-16 aastaste erineva emakeelega noorte omavahelist suhtlemist, teineteisemõistmist ja arengut. Noortekohtumised viivad igal aastal 45-60 projekti raames kokku üle 1700 kõikjal Eestis elava eesti- ja vene keelt kõneleva noore. Ühe projekti raames võivad noored kohtuda kuni kolm korda, sealjuures kestab üks noortekohtumine 3-6 päeva. Keskmiselt viiakse projektide raames läbi 2 kohtumist. Populaarseimad regioonid noortekohtumiste läbiviimiseks on Harju- ja Ida-Virumaa, Noortekohtumiste projekte on korraldatud 14 Eesti maakonnas.

Käesolev uuring on kavandatud järgmiste eesmärkidega:

1. Mõista, kuidas on saavutatud PNK programmile seatud eesmärgid.
2. Pälvida ülevaade programmis osalenud noortest – nende vanusest, haridustasemest, majanduslikest võimalustest, ühiskondlikust aktiivsusest, kogemusest noorteprojektides ja muus noorsootöölases tegevuses, et paremini mõista sihtgruppi, keda programmi pilootaastasse kaasati.
3. Pälvida noorte tagasiside sellele, millist mõju on PNK-s osalemine nende enda hinnangul neile avaldanud, ning pälvida arusaam nende PNK-s osalemise vormidest ja ulatusest. Lisaks soovisime näha, kuidas osalemisest saadud kogemus võib olla seotud noorte pädevuste arenguga.
4. Saada põhjalikum ülevaade noorte üldpädevustest ja hoiakutest, keskendudes spetsiifilistele pädevustele: kodaniku- ja sotsiaalsele pädevusele.
5. Pälvida kordusuuringu abil alusjärelduste tegemiseks selle kohta, kuidas PNK-s osalemine on mõjutanud noorte hoiakuid ja pädevusi või kuidas need enne ja pärast PNK-s osalemist erinesid.
6. Saada ettekujutus PNK võimalikust rollist Eesti ühiskonna sidususe toetajana, mõista, milliseid Eesti ühtse riigidentiteedi jaoks olulisi hoiakuid on PNK-s osalemine kõige enam mõjutanud, ning mil moel.
7. Teha tähenduslikke järeldusi noorteuhtide tagasisidest selle kohta, mil viisil noorteuhtide tegevused noorte mitteformaalset õppimiskogemust PNK käigus mõjutasid.

Tulemuste ülevaade

Noortekohtumiste programmis osalenud noorte uuringutulemuste tõlgendamise käigus on selgunud järgnevad olulised vaatenurgad, mis omakorda annavad aluse rea soovitude pakkumiseks sarnaste programmide kavandamisel ja elluviimisel ka edaspidi:

1. Noorte majanduslike võimaluste analüüsi tulemused näitavad, et programmis osalenud noortel on need üsna piiratud – üle poole vastanud noortest saab kuus alla 20 euro taskuraha, millest võib järeldada, et võimalused, mida pakub PNK ja teised sarnased programmid, mis noorte koostöötegevusi rahaliselt toetavad, on olulised selle noorte sihtgrupi lõikes, kelle puhul iseseisev sissetuleku omamine on vähetõenäoline. Teisalt on sihtgrupi noortel potentsiaal kodanikuaktiivsuseks ja tahe oma ideid ellu viia, pühendades selleks aega ja energiat. Arvestades, et PNK-s osalemise peamine vanus (põhikooli lõpp ja gümnaasiumi algus) on aeg, mil noored kujundavad tulevikuplaane, on tähtis noorte aktiivsust ja eneseteostust just kohalikul tasandil toetada, et see tugevdaks nende seotust Eestiga, väljavaateid siinseks eneseteostuseks ning suurendaks tõenäosust, et elu edasiseks planeerimiseks leitakse võimalusi just Eestis.
2. Noorte tagasiside tulemuste analüüsis paistab silma PNK oluliselt suurem mõju eestikeelsetele noortele, mida kinnitab ka statistiline analüüs. Mõlemas keelegrupis paistab silma suur huvi edasise osalemise vastu sarnastes programmides.
 - PNK tagasisideküsimuste plokis pälvis mõlemas keelegrupis kõige tugevama nõusoleku väide: “Soovin ka edaspidi osaleda Noortekohtumistega sarnastes projektides” .
 - Noored nõustuvad tugevasti väitega, et nüüd mõistetakse, milles seisneb ühisosa teisest rahvusest pärit noortega, eestikeelsete noorte seas on mõju isegi kõrgem.
 - Tugevalt nõustutakse, et PNK-s osalemine tõstis informeeritust võimaluste kohta, kuidas on võimalik aktiivne olla.
 - Tuntakse, et PNK abil on tekkinud sõpruskontakte teisest rahvusest noortega.
 - On tõusnud noorte teadlikkus Eesti teistes piirkondades toimuva, noorte elu ning üldiselt Eestis toimuva kohta, sealjuures on eestikeelsete vastajate puhul mõju oluliselt tugevam.
 - Eestikeelsed noored nõustuvad võrreldes venekeelsetega oluliselt rohkem, et PNK-s osalemise tulemusena on nad teistes Eesti piirkondades elavate noorte elust rohkem teadlikud, on teadlikumad Eestis üldiselt toimuvast ning mõistavad paremini, mida ühist on neil teisest rahvusest (sel juhul venekeelsete) noortega.
3. Analüüsidest PNK võimalikku mõju noorte oskustele ja pädevustele, paistavad silma järgmised suundumused:
 - a. Venekeelsete respondentide seas on PNK-s osalemine avaldanud statistiliselt olulist mõju eelkõige oskusele suhelda teises keeles ja teisest kultuurist inimestega ning oskusele nendega läbi saada.
 - b. Eestikeelsete osalejate puhul on PNK-s osalemine mõjutanud palju laiemat üldpädevuste ringi, eelkõige pädevusi mis on seotud suhtlemise (eneseväljenduse ja argumenteerimise) ja meediaga suhtlemise oskusega, aga ka ettevõtlikkuse, koostöö, kulude planeerimise ning teisest rahvusest inimestega suhtlemise oskusega. On võimalik täheldada huvitavat tendentsi, mille kohaselt mitmed oskused (nt oskus oma mõtteid aruteludes selgelt väljendada, oskus meediaga suhelda) olid algselt venekeelsetel noortel kõrgemal tasemel ning peale PNK-s osalemist on eesti- ja venekeelsete noorte hinnangud neile ühtlustunud.

- c. Nii eesti- kui venekeelsete noorte tugevamad pädevused enne PNK-s osalemist olid sarnased ja seotud eelkõige infotehnoloogia kasutusega, millele järgnesid meeskonnatöö ja vaba aja sisustamise oskused.
 - d. Eesti- ja venekeelsete noorte poolt kõige nõrgemaks hinnatud pädevused olid samuti suures osas kattuvad. Huvitav on asjaolu, et mõlemad noortegrupid olid oma nõrgima oskusena välja toonud võime suhelda teise grupi keeles, see tendents on säilinud ka peale PNK-s osalemist. Teised nõrgaks hinnatud oskused on samuti seotud suhtlemisega – nende seas keeruliste tekstide ja väljendite mõistmise oskus, oskus suhelda inimestega, kes räägivad teist keelt, ning ka meediasuhtluse oskus.
4. Noorte vastustest paistis välja võrdväärselt madal noorte osakaal, kellel on kontakte teisest (vastavalt eesti/vene) rahvusest inimestega, ning vaadeldes väite seost kodukeele ja õppekeelega, paistis ühelt poolt välja kakskeelse kodu oluline mõju kontaktide olemasolu tõenäosusele, ning teiselt poolt eesti- või kakskeelses koolis või keelekümbelusprogrammis õppimise võimalik mõju kontaktide olemasolule (nendel tingimustel oli kontakte oluliselt rohkem kui siis, kui õpiti ainult vene keeles).
 5. Noorte hoiakute seas joonistus välja noorte madal enesehinnang enese projektijuhtimise oskustele, mis ka peale PNK-s osalemist ei ole tõusnud piisavalt, et muutus oleks statistiliselt oluline. Samas, pärast seda, kui analüüsiti projektijuhtimise pädevuse tugevuse seost küsitluse raames uuritud PNK osalemisvormidega, selgus, et kõik osalemise viisid on statistiliselt oluliselt projektijuhtimisoskusega seotud. Märkimisväärselt tugevamalt olid projektijuhtimise pädevuse kõrgema tasemega seotud järgmised väited: “Viisin Noortekohtumise raames ise läbi mõne tegevuse (näiteks juhtisin vestlusringi, tegin ettekande, olin meeskonna liider, või midagi muud sarnast)” ja “Aitasin kirjutada Noortekohtumiste projektitaotlust”. Tulemus on kooskõlas noorsootöötaja kutsestandardis välja toodud tööpõhimõtetega, mille kohaselt noorsootöötaja ülesanne on noorte kaasamine ja tingimuste loomine noore omaalgatuse ning vastutuse arenguks, ning annab põhjendatud aluse toetada noortekohtumiste elluviimist nii, et oleks kindlustud noorte aktiivne kaasatus projekti kavandamisse ja elluviimisse, usaldades noortele nii projektitaotluse täitmise kui programmeerimise läbiviimise.
 6. Eesti- ja venekeelsete noorte sotsiaalsete pädevuste esimese ja teise mõõtmisvooru tulemuste võrdlemisel võib täheldada, et esimeses mõõtmisvoorus esines statistiliselt oluline erinevus kahe grupi vahel vaid ühe oskuse puhul: suhtlemisoskus (kontakti leidmine, vestluse alustamine vöõraga), kus venekeelsete noorte puhul oli oskus tugevam. Peamine muutus toimus PNK kogemuse järgselt just sotsiaalsete pädevuste alaskaala, suhtlemisoskuste tulemuste tõusu arvelt.
 7. Vaadeldes PNK mõju kodanikupädevusele selgus, et kahe mõõtmisvooru tulemuste omavahelisel võrdlusel keelegrupiti statistiliselt olulisi erinevusi koondtunnuste vahel ei esinenud – s.t. ei saa väita, et eesti- või venekeelsetel noortel oleks selgelt kasvanud kodanikupädevus või oleks tõusu märgata selle mõnda alaosa mõõttvas koondtunnuses. Samas selgus huvitav eripära – pärast PNK-s osalemist kogutud tulemused näitavad, et eestikeelsete noorte usk nende endi võimesse ühiskonnas toimuvat mõjutada on statistiliselt oluliselt kõrgem võrreldes venekeelsete noortega, samas kui venekeelsetel noortel on oluliselt kõrgem usk sellesse, et noortel on olemas võimalused lüüa kaasa ühiskonnas toimivas ja rääkida kaasa riigis toimuvale. Enne PNK-s osalemist ei olnud nendes hoiakutes sedavõrd tugevat gruppidevahelist erinevust.
 8. Eesti Avatud Identiteedi skaala (EOI) alusel saadud tulemuste analüüsil selgus, et PNK-s osalemine on väga oluliselt mõjutanud nii eestikeelsete kui venekeelsete noorte hoiakuid,

mõju eestikeelsete noorte identiteedile oli oluliselt tugevam. Üldjoontes seda mõju saab iseloomustada järgmiselt:

- a. Enne PNK-s osalemist olid eestikeelsetel noortel kõige tugevamad need riigiidentiteedi aluseks olevad hoiakud, mis on seotud Riigiuhkuse alaskaalaga (uhkus Eesti päritolu, Eesti kui väikse eduka riigi üle jne). Pärast PNK-s osalemist on kõige tugevamaks riigiidentiteedi hoiakuks saanud mitmekultuurilisuse/avatuse alaskaala väide “Eestis võib elada eri päritolu inimesi, kui nad austavad Eesti seadusi”, mis on venekeelsete noorte puhul olnud varasemalt tugevaim riigiidentiteedi alus.
 - b. Eestikeelsete noorte hinnangul on väite “Eestis võib elada eri päritolu inimesi, kui nad austavad Eesti seadusi” puhul toimunud sedavõrd suur muutus, et pärast osalemist PNK-s on eestikeelsete respondentide vastused sellele väitele, võrreldes venekeelsete vastajatega, kõrgemad (statistiliselt oluline vahe), samal ajal kui enne PNK-s osalemist olid eri keelegrupi noorte hoiakud selle väite lõikes sarnased.
 - c. Enne PNK-s osalemist oli EAI skaala väide “Eestis tuleks austada erinevaid ajalookäsitlusi” saanud eestikeelsete respondentide seas skaala lõikes kõige vähem toetust, ning selle puhul ilmnes statistiliselt oluline erinevus eesti- ja venekeelsete noorte vastuste keskmistes. Peale PNK-s osalemist oli statistiliselt oluline vahe kadunud, mis tähendab, et noorte hoiakud on ühtlustunud eestikeelsete noorte avatuma hoiaku suunas selle küsimuse lõikes.
 - d. Venekeelsete noorte identiteedi tugevaimateks hoiakuteks on mitmekultuuriliste väärtustega/avatusega seotud hoiakud, pärast PNK-s osalemist on nende identiteedis samuti mõningane muutus toimunud, väide “Võimalus kuuluda üheaegselt mitmesse kultuuri rikastab inimese elu”, tõusis esikolmikusse.
8. Noortejuhtide vastuste analüüsist selgub järgnev
- a. Noortejuhtide poolt nende PNK käigus saadud õppimiskogemusena toodi kõige enim välja tihedamat kontakti noortega ja nende paremat tundmaõppimist, samuti toodi esile erinevaid projekti läbiviimise kompetentsidega seotud oskusi, mille seas oli koostöö tegemine tervikuna ja selle olulisuse hindamine ning samuti projekti korraldamisega kaasnevad kogemused/oskused, nt ajaplaneerimine, kohanemine erinevate olukordadega, kiire reageerimisvõime arendamine, teistega arvestamine jm.
 - b. Vaid vähene osa noortejuhtidest pööras tähelepanu sellele, et kaasata noori aktiivselt kõikidesse PNK etappidesse, sh. tegevustesse alates projektitaotluse kirjutamisest kuni lõpparuande koostamiseni, või delegeeris noortele vastutusrikkamaid ülesandeid, sh. vastutust eelarve eest. PNK formaat, selle taotlemisprotsessi lihtsus ja lihtsustatud finantsaruandlus näeb aga ette, et noorte endi kaasatus ja vastutuse ulatus peaks olema maksimaalne – oluliselt kõrgem kui hetkel saavutatud. Sellised tulemused eeldavad suuremat tähelepanu noorte kaasamisele ja jõustamisele, sh. noortejuhtide kaasamispädevuse tõstmisele PNK programmi raames.

Metoodika ülevaade

Käesoleva uuringu aluseks saanud andmed koguti veebipõhise küsitlusankeedi alusel. Ankeeti oli võimalik täita eesti või vene keeles. Uuringu valimisse kuulusid kõik noored ja nende juhendajad, kes pälvisid projektitoetuse programmi pilootaastal (2015) ja viisid PNK tegevusi ellu ajavahemikul 2015-2016. Kutse uuringus osalemiseks saadeti kõigile PNK-s osalenud noorterühmade juhtidele, kes omakorda edastasid kutsed noortele. Anketeerimises osalemine oli noorte jaoks vabatahtlik, ankeetide vastused on anonüümsed. Ankeedi sissejuhatuses tutvustati põgusalt uuringu eesmärke, ankeedi lõpus said noored soovi korral jätta oma kontaktandmed, et võimalusel sarnastes uuringutes taas osaleda. Uuring viidi läbi kordusuuringuna, mille raames töötati välja kaks küsitlusankeeti, mis omavahel peamiselt kattusid. Kutse täita esimene küsitlusankeet saadeti noorterühmadele pärast PNK toetuslepingu sõlmimist ja enne esimese noortekohtumise toimumist. Kutse uuringu teise osa täitmisele saadeti noortele juba pärast PNK kohtumiste elluviimist. PNK tagasisideküsimused sisaldasid just teise vooru küsitlusankeedis, mida täideti kas kohe pärast noortekohtumise lõppu või kuu kuni kaks kuud pärast noortekohtumiste põhitegevuse (kohtumise) toimumist, vastavalt sellele, kuidas õnnestus projektitegijaid veenda küsimustiku teise vooru ankeete täitma. Üldiselt oli teise vooru vastuste kättesaamisega, võrreldes esimese vooru omadega, raskusi. Kui esimeses küsimustikuvoorus täitis ankeedi 44,9% PNK projektides osalenud noortest, siis teise ringi küsimustikele oli vastamissagedus 29,8% kõigist PNK-s osalenud noortest. Asjaolu, et mõned ankeedid olid täidetud pikema ajaperioodi vältel peale noortekohtumise toimumist, tasakaalustas nende vastuste esmaemotsioonide mõju, mis olid täidetud kohe pärast projekti põhitegevuste lõppu.

Uuringu instrument on koostatud Eestis ja rahvusvahelisel tasandil varasemalt noorsootöö valdkonnas läbiviidud uuringute raames kasutusel olnud instrumentidele toetudes, mida kohandati käesoleva programmi kontekstile ja vajadustele. Küsitlusankeet koosnes suures osas valikvastustega küsimuste plokkidest, mis sisaldas väiteid, millele noored pidid andma omapoolse hinnangu või väljendama väitega nõustumist/mittenõustumist.

Küsitlusankeet koosnes järgmistest osadest:

Taustaandmed: sisaldasid informatsiooni noorte vanuse, emakeele, elukoha, õppekeele, taskuraha suuruse, aga ka vaba aja veetmise võimaluste ja varasemate noorteprogrammides osalemise kogemuste kohta.

Noorte üldpädevuste ja hoiakute skaala, mis toetus 'Erasmus+: Youth in Action' programmi jaoks 29 Euroopa riigis tegutseva RAY võrgustiku poolt loodud 'Research-based Analysis of Erasmus+: Youth in Action' (RAY) uurimisinstrumendile, ning mis sisaldas väiteid mis mõõdavad näiteks järgnevate üldpädevuste tugevust:

- a. IT lahenduste kasutamise oskus
- b. Eestvedamine ja meeskonnatöö
- c. Suhtlemis- ja veenmisoskused
- d. Meediasuhtlus
- e. Idee arendamise oskus
- f. Hinnang tulevikuperspektiividele
- g. Eri keeltes suhtlemise oskus (eesti, vene, inglise)

Sotsiaalse pädevuste ja Kodanikupädevuste skaalad, mis on välja töötatud EV Haridusministeeriumi eestvõttel ja toetusel Tallinna Ülikooli psühholoogia instituudi poolt ellu viidud uurimisprojekti „Üldpädevused ja nende hindamine” (2011–2014) raames.

- Sotsiaalsete oskuste küsimustik on lühike, 11 väitest koosnev skriiningküsimustik, mis tugineb Beauchamp'i ja Anderson'i (2010) sotsiaalse pädevuse teoreetilisele käsitlele ning hindab nelja olulist sotsiaalset oskust: prosotsiaalset käitumist, huumorimeelt, suhtlemisoskust ning enesekontrolli.
- Kodanikupädevuse küsimustik kirjeldab noorte arvamust nende võimalustest ühiskonnaalastes tegevustes kaasa lüüa ning selle kaudu ka midagi rohkem või vähem muuta. Samuti kirjeldab mõõdik noorte huvi poliitika ning ühiskonna toimimise vastu ning nende võimalusi arutleda kaaslaste ja vanematega antud teemadel. Uskumuste küsimustik on koostatud SPCS skaala – Sociopolitic Control Scale (Zimmermann, Zahniser, 1991) põhjal ning sarnaselt hoiakutega seotud küsimustikule on küsimustiku koostamise aluseks võetud ka ühiskonnalase pädevuse kontseptsioon, mille on erinevate uurimuste toel töötnud välja National Center for Learning and Citizenship (Chi, Jastrzab, Melchior, 2006).

Eesti avatud identiteedi küsimustik on mõeldud Eesti riigi- ja kodanikuidentiteedi uurimiseks Eestiga seotud inimeste seas, kelle etniline taust on erinev. Küsimustik töötati välja 2008. aastal ning on sellest ajast leidnud rakenduse mitmes uurimisprojekti. Eesti avatud identiteedi küsimustikku kuulub 21 väidet, mis kirjeldavad: riigiidentiteeti (RI) ehk ühtekuuluvust ja uhkustunnet seoses Eesti riigi eri aspektidega (keel, maa ja loodus, riigi sümbolid, ajalugu, muusika jne) ning mitmekultuurilist identiteeti (MI), mis kirjeldab valmisolekut aktsepteerida ja hinnata Eestit ja selle inimesi mitmekultuurilistena. Viimase võib omakorda jagada mitmekultuurilise inimese ja mitmekultuurilise riigi väideteks. Kõik väited olid sõnastatud nii, et nad võiksid olla võrdselt vastuvõetavad nii eestlastele kui Eestis elavatele vähemustele. Käesoleva uuringu jaoks oli küsimustik lühendatud 14 väitele, et olla paremas kooskõlas uuringu üldise mahuga.

Uuringus osalejate profiil

Uuringule vastas enne Noortekohtumistes osalemist läbiviidud esimeses küsitlusvoorus kokku 724 noort vanuses 10-19 aastat (keskmine vanus 13,9 aastat, SD = 1,61; 96% noortest vanuses 11-16 aastat), neist 338 vastasid eestikeelsele ja 386 vastasid venekeelsele ankeedile. Eestikeelsete vastajate seas olid 188 tüdrukud ja 150 poisid, venekeelsete respondentide seas aga 239 tüdrukut ja 147 poissi.

Eestikeelsete respondentide seas:

- 77,2% respondentide seas on kodukeeleks eesti, 13% eesti ja vene, ning 8,6% vene keel.
- 92,3% vastajatest õppis eesti keeles, 5,3% eesti keelekümbelklassis ning 0,9% peamiselt vene keeles, kus mõned õppeained on eesti keeles, 1,2% õppis muu õppekeelega koolis (nt lisandusid õppeained inglise, saksa, prantsuse keeles).
- 36,5% respondentidest olid Tallinnast või Harjumaalt, 30,5% Tartumaalt ja Lõuna-Eestist, 12,1% Kesk- ja Lääne-Eestist, 12,5% Ida-Virumaalt, 5,6% Lääne-Virumaalt, ning 3,3% saartelt.

Venekeelsete respondentide seas:

- 87% osaleja kodukeeleks on vene, 8,8% puhul eesti ja vene, ning 2,8% eesti keel.
- 9,3% vastajatest õpib eesti keeles, 18,9% vene keeles, 18,7% keelekümbelklassis, ning 52,3% peamiselt vene keeles, kuid osade eestikeelsete ainetega.
- 37% respondentidest olid Narvast, 32,2% Tallinnast või Harjumaalt, 15% Ida-Virumaalt, 9,3% Kesk- ja Lääne-Eestist, 6% Tartumaalt või Lõuna-Eestist, ning 0,5% Lääne-Virumaalt.

Käesoleva uuringu teises küsitlusvoorus, mis toimus peale Noortekohtumiste projektide lõppu mõne kuu vältel, laekus kokku 481 ankeeti, neist 223 eestikeelset ja 258 venekeelset. Osalejad olid vanuses 10-18 aastat (keskmine vanus 14,3 aastat, SD = 1,39, 94,3% vanuses 11-16 aastat), neist eestikeelsete seas oli 154 tüdrukut (66%) ja 79 poissi (33,9%) ning venekeelsete seas 163 tüdrukut (63,2%) ja 95 poissi (36,8%).

Eestikeelsete respondentide seas:

- Vaid kaks respondentit õppis eesti keelekümbelklassis, ja kaks eelkõige vene keeles, mõningate eestikeelsete õppeainetega, ülejäänud 97,9% respondentidest selles voorus õppisid eesti keeles.
- 28,8% respondentidest selles voorus olid Tartumaalt ja Lõuna-Eestist, 27% Tallinnast või Harjumaalt, 20% Kesk- ja Lääne-Eestist, 9% Lääne-Virumaalt, 7,3% Narvast ja 4,3% Ida-Virumaalt, ning 3% saartelt.

Venekeelsete respondentide seas:

- 85,7% vastajal on kodukeeleks vene, 13,6% vastaja puhul eesti ja vene keel ning ühel vastajal kodukeeleks eesti keel.
- 7% vastajatest õpib eesti keeles, 24,8% vastajatest – keelekümbelklassis, 49,6% osalejatest – suures osas vene keeles ja osaliselt eesti keeles, ning 18,2% osalejatest täielikult vene keeles.
- 34,5% vastajatest on Narvast, 30,3% Tallinnast või Harjumaalt, 19,8% teistest Ida-Virumaa linnadest ja maakohtadest, 10,5% Kesk- ja Lääne-Eestist, ning 5% Tartust või Lõuna-Eestist.

Noorte majanduslikud võimalused

Noorte sotsiaalmajanduslik taust mõjutab oluliselt nende võimalusi aktiivseks kooliväliseks tegevuseks, samal ajal on PNK sihtgrupiks alaealised noored, kelle puhul tõenäosus iseseisvat sissetulekut omada on madal. Sellest tulenevalt küsiti ühena taustaandmete küsimuste seas noorte taskuraha suurust.

Küsitatud noorte vahel ei ilmnenud märkimisväärset erinevust eestikeelsete ja venekeelsete noorte taskuraha suuruse osas, seda nii esimeses kui teises küsitlusvoorus. Kesktlābi 10-15% noortest ei saa taskuraha üldse, enamuse (40%-47% noortest) saab kuus kuni 20 eurot taskuraha ning orienteeruvalt 30% noortest saab 21-50 eurot taskuraha. Vaid orienteeruvalt 10% noortest saab 51-100 eurot ning üksikud saavad rohkem kui 100 eurot taskuraha kuus. Ülevaade noorte taskuraha suurusest on toodud tabelis 1.

Tabel 1: Noorte taskuraha suurus kuus, vastuste %

	Enne NK		Pärast NK	
	eesti	Vene	Eesti	Vene
Ei saa üldse	15,4	15	14,6	10,7
20 eurot või vähem	40,8	42,5	40,3	47,4
21-50 eurot	30,5	27,7	30,9	30,6
51-100 eurot	10,1	10,1	10,3	8,1
101-200 eurot	2,4	3,6	3,4	2,7
Rohkem kui 200 eurot	0,9	1	0,4	0,8

Tulemused annavad ülevaate sellest, et noorte rahalised võimalused on pigem piiratud – üle poole saavad kuus alla 20 euro taskuraha, millest võib järeldada, et PNK ja teiste sarnaste programmide kättesaadavus, mis pakuvad rahalisi vahendeid noorte koostöötegevuste toetuseks, on noorte sihtgrupi jaoks, kelle puhul iseseisva sissetuleku omamine on veel vähetõenäoline, oluline. Samal ajal on sihtgrupil tugev kodanikuaktiivsuse potentsiaal ja motivatsioon oma ideid aktiivselt teostada, pühendades sellele aega ning energiat. Arvestades sellega, et just sellises vanuses (põhikooli lõpp ja gümnaasium) kujundatakse tulevikuplaane, on oluline noorte aktiivset tegevust ja eneseteostust just kohalikul tasandil toetada ja soodustada, tugevdades nende seost Eestiga ning suurendades tõenäosust, et oma elu edasiseks planeerimiseks otsitakse ja leitakse võimalusi just Eestis.

Noorte aktiivsus ja osalus

Selleks, et mõista paremini PNK-s osalevate noorte eripära ja langetada hinnang PNK sihtgrupi noorte üldisele aktiivsusele ning sellele, millist ja kui tugevat mõju PNK-s osalemine neile avaldab, oli üks küsimusteplokk seotud noorte vaba aja sisustamise viiside ja koolivälise tegevuse aktiivsusega, varasemate (PNK-ga sarnaste) Eesti-siseste ja rahvusvaheliste noorteprojektide kogemuse ja vaba aja veetmise harjumustega.

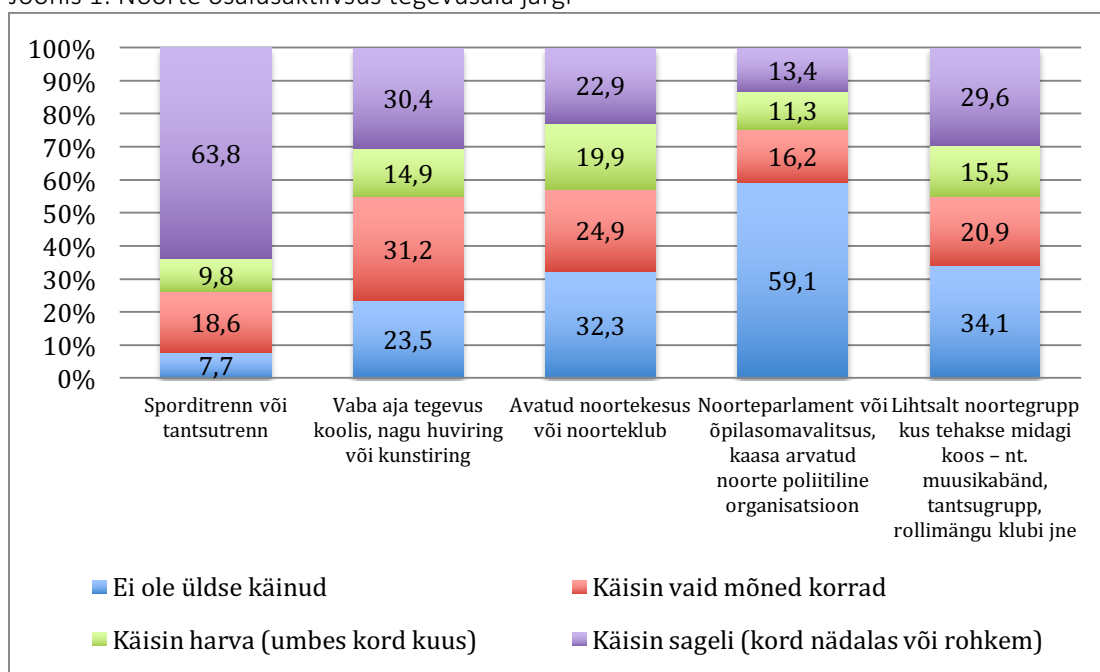
Nimetatud küsitluse üks plokk on pühendatud noorte aktiivsust ja osalustaset mõõtvatele küsimustele, mis puudutab vaba aja veetmise harjumusi. Sellised küsimused esitati vaid esimese küsitlusvooru ankeedis, kus küsimustele vastas kokku 724 noort. Noorte käest uuriti, kui sageli nad on viimase 12 kuu jooksul tegelenud erinevate noorte vaba aja sisustamise tegevustega. Antud küsimuse puhul on kasutusel 4-punkti skaala, kus 0 = “ei ole üldse käinud”, 1 = “olen käinud mõned korrad”, 2 = “käin harva” (kord kuus) ning 3 = “käin sageli” (kord nädalas või rohkem). Tulemuste ülevaade on toodud tabelis 2.

Tabel 2: Noorte vaba aja tegevustes osalemine (noorte %, kes on vähemalt mõned korrad osalenud nimetatud tegevustes viimase 12 kuu jooksul)

	Eestik. noored	Venek. noored	Noored kokku
Sporditrenn või tantsutrenn	92,9	91,7	92,2
Vaba aja tegevus koolis, nt huviring või kunstiring	78,5	74,9	76,5
Avatud noortekeskus või noorteklubi	69,9	65,8	67,7
Noorteparlament või õpilasesindus, kaasa arvatud noorte poliitiline organisatsioon	34,9	46,2	40,9
Lihtsalt noortegrupp, kus tehakse midagi koos, nt muusikabänd, tantsugrupp, rollimängu klubi jne	61,2	69,9	66,0

Vastavalt küsitluse tulemustele on kõige populaarsemaks PNK-s osalenud noorte vaba aja tegevuseks mõlemas keelegrupis spordi- või tantsutrenn, vaid 7.8% kõigist noortest on märkinud, et ei ole kunagi trennis käinud, 63,8% käib seal sageli (kord nädalas või rohkem). Kõige vähem osaletakse noorteparlamendi, õpilasesinduse või noorte poliitilise organisatsiooni tegevustes (veidi üle 40%).

Joonis 1: Noorte osalusaktiivsus tegevusala järgi

Võrreldes saadud tulemusi 2017. aastal ilmunud HTM-i aasta-analüüsiga "Eesti hariduse viis tugevust. Osalus noorsootöös" (tabel 3), võib järeldada, et PNK-s osalenud noored on oluliselt aktiivsemad, võrreldes Eesti noortega üldiselt. Näiteks on nende noorte osakaal, kes on märkinud, et nad pole üheski tegevuses osalenud, märkimisväärselt madalam võrreldes Eesti üldise keskmisega; samas on eraldiseivate alategevuste raames (huviring koolis, ANK või noorteklubi tegevused, osaluskogud) osalemise protsent märkimisväärselt suurem võrreldes HTM-i analüüsi võrdlusandmetega. Arvestades, et PNK osalejate seas on enamus noortest vanuses 12-16 aastat (7.-10. klass), pakuvad parima võrdluse 8. klassi õpilaste tulemused (tabel 3).

Eesti- ja venekeelsete noorte vastuste võrdlemisel (joonisel 2) ilmneb, et eestikeelsed noored löövad PNK analüüsi andmetel sagedamini kaasa vaba aja tegevustes koolis ja avatud noortekeskustes, sel ajal kui venekeelsed noored, võrreldes eestikeelsetega, võtavad sagedamini osa noorteparlamendi tööst või osalevad mitteformaalsete noortegruppide (lihtsalt noorte grupp, kus tehakse midagi koos,

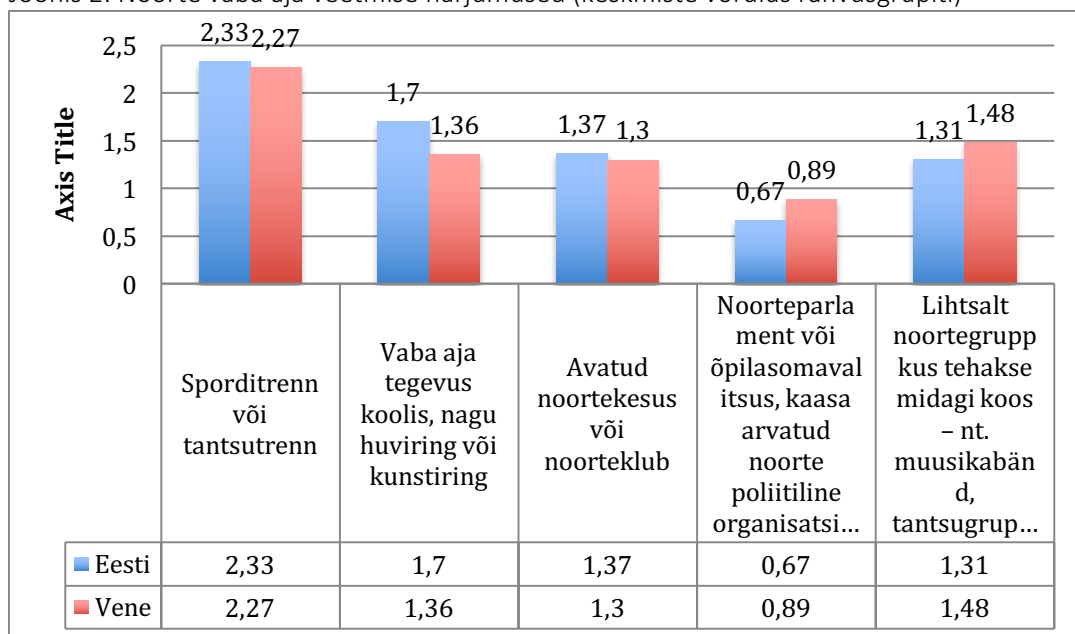
nt muusikabänd, tantsugrupp, rollimängu klubi jne) tegevustes. Siiski on noorteparlamendi, õpilasesinduste või noorte poliitiliste organisatsioonide töös kaasalöömine vastajate seas kõige vähem populaarne – 59% kõikidest respondentidest on märkinud, et ei ole kordagi võtnud osa nende tööst ning vaid 13,4% osaleb neis tegevustes sageli (joonis 1).

Tabel 3. Eesti üldhariduskoolide 4., 8. ja 11. klasside õpilaste noorsootöö tegevustes osalemine rahulolu-uuringu pilootküsitluse andmetel 2016/2017. õppeaastal

	4. klass	8. klass	11. klass
Noorsootöös osalemise küsimustele vastanuid	1533	1289	1210
Noorsootöös osalemise küsimustele vastanute osakaal kõigist sama klassi õpilastest 2016/2017. õppeaastal	10,9%	10,7%	17,3%
Huviring koolis	56,9%	32,7%	38,8%
Mõne projekti või ürituse korraldamine koolis	–	32,6%	40,5%
Huvikool	49,1%	43,3%	47,6%
Avatud noortekeskuse või -toa tegevused	19,0%	11,6%	6,8%
Noortelaager	27,4%	21,3%	17,2%
Noortemalev	–	8,5%	3,2%
Mõni noorteorganisatsioon või – ühing	5,9%	7,2%	8,8%
Osaluskogu (õpilasesindus, noortevolikogu vms)	–	13,2%	14,1%
Vähemalt ühes tegevus osalenuid	1331	1003	955
sh vähemalt kahes tegevuses osalejaid	720	615	626
Vähemalt ühes tegevuses osalenute osakaal kõigist vastanutest	86,8%	77,8%	78,9%
Ei ole noorsootöös osalenud	13,2%	22,2%	21,1%

Allikas: HTM 2017 aastaanalüüsi autorite arvutused Eesti üldhariduskoolide rahuloluküsitluse (2017) ning EHSe andmetel

Joonis 2: Noorte vaba aja veetmise harjumused (keskmiste võrdlus rahvusgrupiti)

Pooled (50,3%) venekeelsetest vastajatest ja 43,2% eestikeelsetest respondentidest osalevad lisaks koolile veel muusika- kunsti- või mõnes teises koolis, kus tunnid toimuvad regulaarselt. 70,4% eestikeelsetest respondentidest ja 64% venekeelsetest respondentidest on viimase aasta jooksul osalenud mõnes noortelaagris, 61,4% venekeelsetest ja 43,5% eestikeelsetest respondentidest on ühel või mitmel korral kaasa löönud mõnes rahvusvahelises noorteprojektis või -kohtumises.

Noorte füüsilise aktiivsuse osas on saadud tulemused üsna hästi kooskõlas 2015. aasta PISA uuringu tulemustega, kus on samuti täheldatud, et orienteeruvalt 5% noortest ei tegele regulaarselt mingi sporditegevusega, kui ka Tervise Arengu Instituudi poolt koostatud 2016. aasta Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise 2013/2014 uuringuraportiga, mille kohaselt füüsilise mitteaktiivsete noorte osakaal on 3-4%.

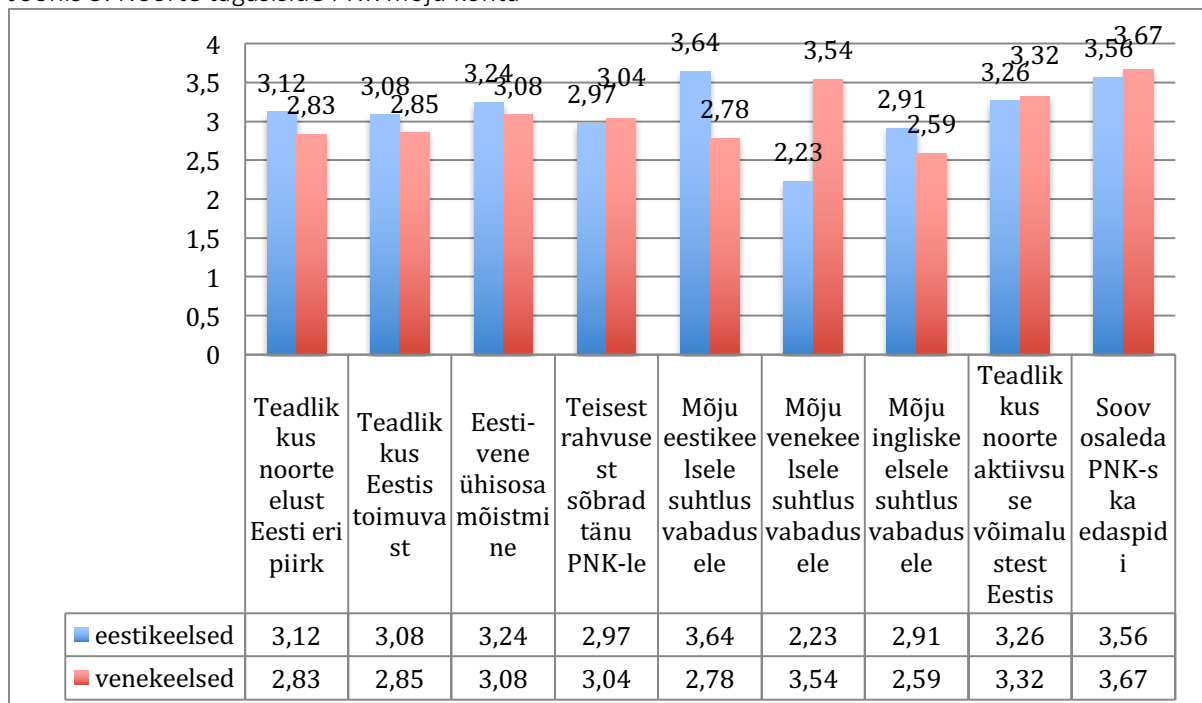
Tagasiside noortekohtumistele ja selle tajutud mõju

Küsimusteplokk koosnes reast küsimustest, mis puudutasid erinevaid võimaliku PNK mõju aspekte, millega noored said nõustuda või mitte nõustuda 4-punktilisel nõustumisskaalal, kus 1 = "ei nõustu", 2 = "pigem ei nõustu", 3 = "pigem nõustun" ning 4 = "nõustun". Noorte üldised hinnangud PNK mõju kohta, mida väljendati teises mõõtmisvoorus, on kokku võetud joonisel 3.

Oluliste PNK-s osalemise mõjude lõikes võib mõlema keelegrupi puhul välja tuua järgmist:

- Mõlemas keelegrupis paistab silma suur huvi sarnastes programmides osalemise vastu ka edaspidi.
- Tugevasti nõustutakse sellega, et nüüd mõistetakse, milles peitub ühisosa teisest rahvusest pärit noortega. Eestikeelsete noorte seas on see mõju isegi kõrgem, kuigi pole statistiliselt oluline.
- Tugevasti nõustutakse, et PNK-s osalemine tõstis informeeritust võimaluste osas Eestis aktiivne olla.
- Tuntakse, et PNK on võimaldanud sõpruskontakte teisest rahvusest noortega.
- On tõusnud noorte teadlikkus Eesti teistes piirkondades toimuva ja noorte elu kohta ning üldiselt Eestis toimuva kohta, sealjuures on eestikeelsete respondentide puhul mõju oluliselt tugevam (tabel 4).

Joonis 3: Noorte tagasiside PNK mõju kohta

Eestikeelsed noored nõustuvad võrreldes venekeelsetega oluliselt rohkem, et PNK-s osalemise tulemusena on nad teistes Eesti piirkondades elavate noorte elust rohkem teadlikud, on teadlikumad Eestis üldiselt toimuvast ning mõistavad paremini, mida ühist on neil teisest rahvusest (sel juhul

venekeelsete) noortega (tabel 4). Tabelis 4 on toodud välja statistiliselt olulised erinevused kahe keelegrupi vahel.

Tabel 4: Kahe keelegrupi tagasiside keskmiste tulemuste võrdlus

		eesti	vene	Sig
1	Tean rohkem sellest, kuidas elavad noored teistes Eesti piirkondades	3,12	2,83	***
2	Olen rohkem teadlik sellest, mis Eestis üldiselt toimub	3,08	2,85	**
3	Mõistan paremini mida ühist on minu ja eesti/vene noorte vahel	3,24	3,08	*
4	Mul on tänu Noortekohtumise projektile tekkinud teisest rahvusest sõpru, kellega hoiame ühendust ka pärast projekti lõppu	2,97	3,04	
5	Tunnen ennast vabamalt, suheldes eesti keeles	3,64	2,78	***
6	Tunnen ennast vabamalt, suheldes vene keeles	2,23	3,54	***
7	Tunnen ennast vabamalt, suheldes inglise keeles	2,91	2,59	***
8	Olen nüüd rohkem teadlik sellest, kuidas noored saavad Eestis aktiivsed olla	3,26	3,32	
9	Soovin ka edaspidi osaleda Noortekohtumistega sarnastes projektides	3,56	3,67	

*= P<=0.05, **=P<=0.01, ***=p<=0.001

Enese keele kaudu suheldes vabamalt tundmise küsimuste (5., 6. ja 7. küsimus) tulemuste tõlgendamist raskendab mõneti asjaolu, et küsimusest on võimalik erinevalt aru saada (tekib küsimus, kas vabam tunne tekib võrdlemisel varasema ajaperioodi või teiste keeltega). Teisalt eeldab küsimusteploki püstitus, et noored peaksid hindama PNK-s osalemise mõju – ehk võrdlema oma praegust oskust sellega, mis oli enne projekti.

Kui eeldada, et sellele küsimusele vastates võrdlesid noored oma praegust tunnet varasemaga, siis tunnevad venekeelsed noored end pigem vabamalt suheldes eesti ja inglise keeles. Sama küsimuse puhul nõustuvad eestikeelsed noored, et tunnevad end pigem vabamalt suheldes inglise keeles (samas venekeelse suhtluse puhul end pigem vabalt ei tunta). Teostades võrdlusi kahe võõrkeele vahel, tunnevad venekeelsed noored end mõnevõrra vabamalt eesti kui inglise keeles, eestikeelsed aga inglise keeles selgelt vabamalt kui vene keeles suheldes. Mõlema grupi puhul tuntakse end siiski kõige kindlamalt suheldes enda emakeeles.

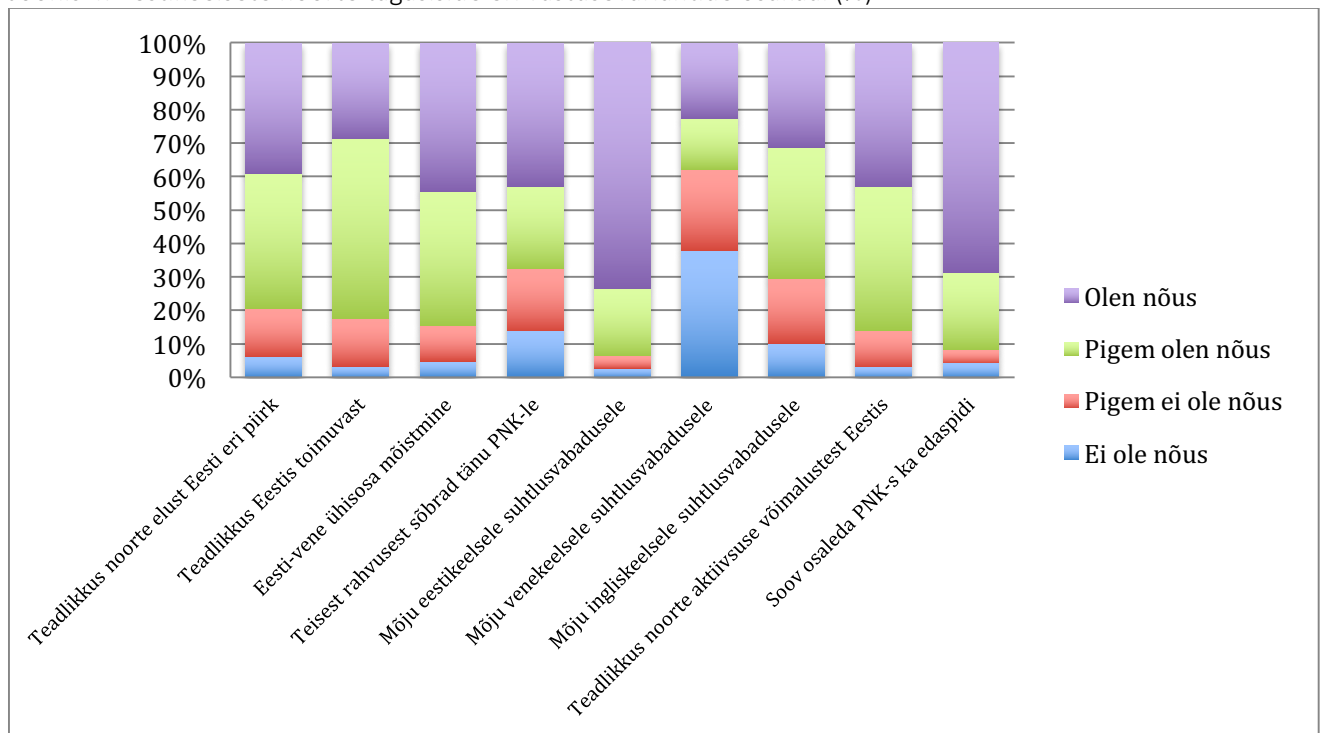
Arvestades, et eri keeltes vabalt suhtlemise keskmised väärtused on lähedal skaala keskmisele (2,5), on allpool esitatud ka eri vastusevariantide osakaal eestikeelsete (joonis 4) ja venekeelsete (joonis 5) noorte vastustes.

Kuna käesoleva uuringu raames on noorte suhtlemisvõimekust eesti, vene ja inglise keeles küsitud kaks korda ankeedi eri osades (tagasiside osas ja üldpädevuste plokis), saab vastuseid omavahel võrrelda. Tabelist 7 on näha, et võrreldes I vooruga on II vooru vastustes eestikeelsete noorte puhul statistiliselt oluliselt tugevam oskus teha end arusaadavaks inglise keeles, sel ajal kui venekeelsetel noortel on arenenud oskus teha end arusaadavaks eesti keeles. Sellest võib eeldada, et keelebarjääri ületamiseks võivad eesti- ja venekeelsed noored kasutada eri strateegiaid – venekeelsed noored püüavad suhelda eesti keeles, sel ajal kui eestikeelsed noored valiksid suhtlemiseks pigem inglise keele.

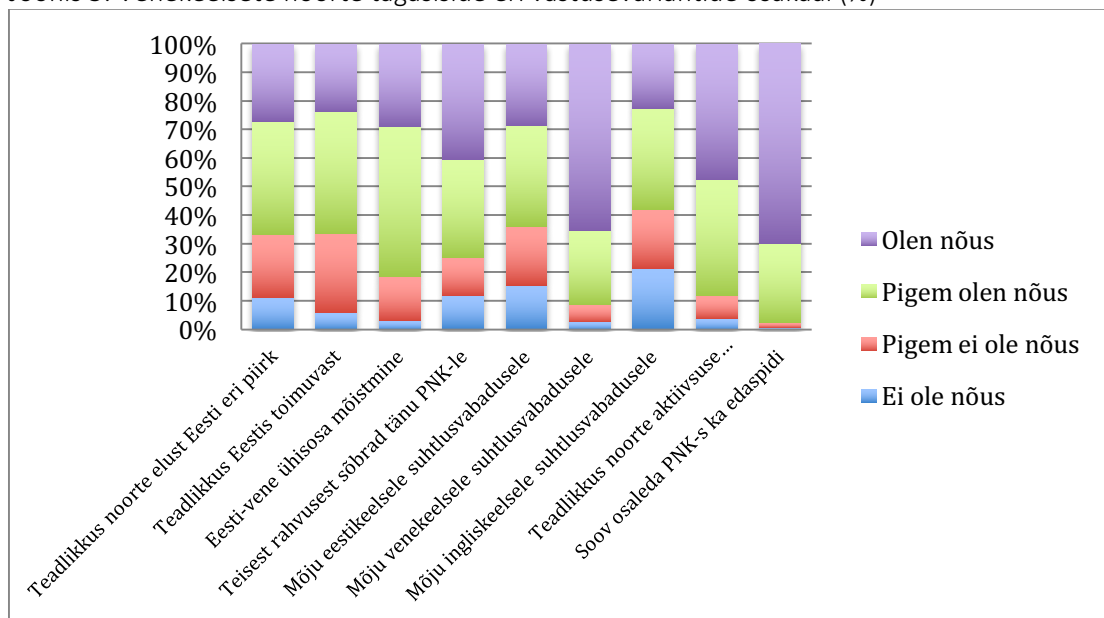
PNK ja selle pilootaasta uuringus osalenud noorte keskmine vanus on 14 aastat, enamus osalejatest on vanuses 12-16 aastat, mis tähendab, et peamiselt õpivad PNK-s osalenud noored põhikoolis, kus

võõrkeele oskamise tase on ebaühtlane ja tihti veel nõrgal tasemel. Kasutusele võetakse tõenäoliselt võõrkeel, milles ennast kindlamini tuntakse. Kuigi PNK üks eesmärke on noorte keeleoskuse ja kõnelemisjulguse toetamine, näitab tulemus, et PNK fookus ei ole niivõrd konkreetse keeleoskuse arendamisel, kuivõrd suhtlemise ja enese arusaadavaks tegemise julgusel.

Joonis 4: Eestikeelsete noorte tagasiside eri vastusevariantide osakaal (%)

Joonis 5: Venekeelsete noorte tagasiside eri vastusevariantide osakaal (%)

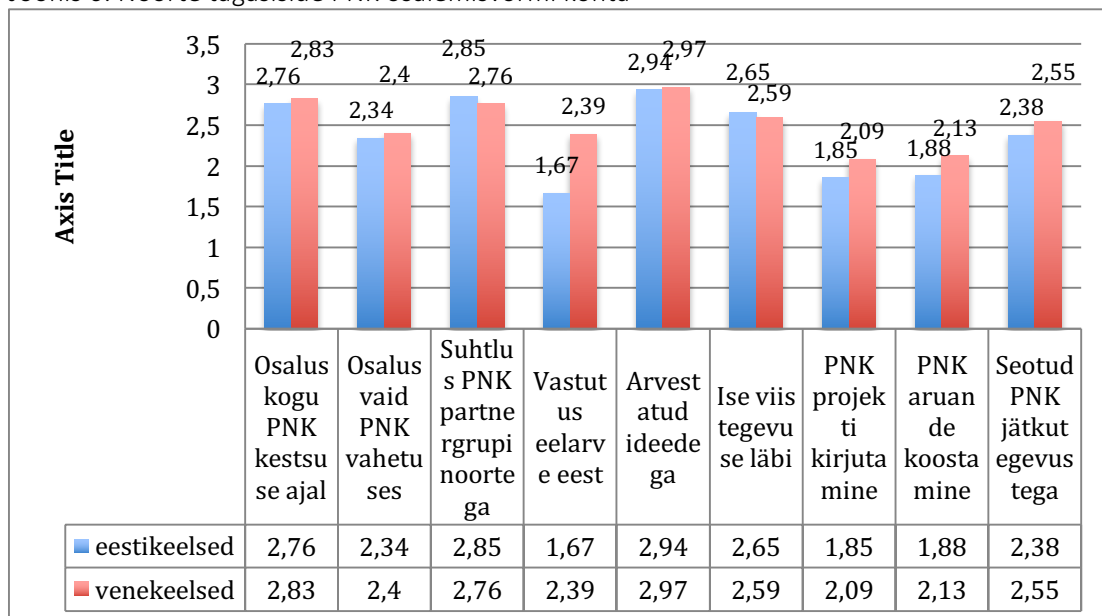

Tagasiside PNK osalemise aktiivsusele

Tagasiside teine küsimusteplokk puudutas küsimust, milliste tegevuste raames noored PNK eri etappides osalesid (joonis 5). Vastavalt osalejate tagasiside alaküsimuste keskmiste võrdlusele ilmneb huvitav erinevus eesti- ja venekeelsete osalejate noortekohtumistes osalemise iseloomus, mis on ühel juhul ka tugevalt statistiliselt oluline.

Tagasisidest paistab, et enamus noortest osales projektis küll pigem kogu PNK vältel, alates projekti algusest. Analüüsisid vastuseid edasistele küsimustele paistab aga, et see osaluse laad on oma iseloomu poolest pigem osavõtt ja ideede panustamine, sage on nõusolek väitega, et „Noorte poolt pakutud ideedega arvestati“, samal ajal kui kõrgema vastutusega rollide puhul, näiteks projektitaotluse ja aruande kirjutamine, kandsid vastutust juhendajad (keskmiste tulemus on 2 või alla selle).

Joonis 6: Noorte tagasiside PNK osalemisvormi kohta

Eelneva tulemuse võimalikud põhjused võivad olla seotud:

- noortejuhtide usaldamatusega noorte suhtes (vähene usk, et noored on võimelised edukalt ellu viima sellise vastutuse tasemega ülesandeid);
- noorte madal valmisolekuga sellise vastutuse tasemega ülesandeid enda peale võtta;
- noortejuhtide vähese oskusega sellise vastutuse tasemega ülesandeid noortele delegeerida.

Käesoleva uuringuraporti viimases jaotuses esile toodud noortejuhtide tagasisidest joonistub samuti arusaam, et noorte kaasamist nähakse aktiivse osavõtuna projektitegevustes läbi mitteformaalse õppe meetodite, mitte kui vastutuse ja oluliste ülesannete usaldamise noortele endile. See viitab PNK pilootaasta raames osalenud noortejuhtide vähesele valmisolekule noorte kaasamiseks vastutusrikkamatesse ülesannetesse või kasinale teadlikkusele viimase olulisusest. Kui võtta arvesse, et noored, kes PNK tegevustes osalevad, on üldiselt aktiivsemad, kui Eesti noored keskmiselt, viitavad tulemused pigem noortejuhtide üldiselt madalale teadlikkusele noorte kaasamise, aktiivse osaluse ja omaalgatuse toetamise vajalikkusest ning säärase kompetentsi arendamise vajadusele noorsootöös laiemalt (näiteks koolitustegevuse kaudu). Võttes ka arvesse, et PNK pilootaastal osalenud noortegruppidest oli 1/3 (32%) pärit üldhariduskoolidest, võib tulemus viidata ka noori juhendanud täiskasvanute keskmiselt madalamale teadlikkusele noorsootöö metodikast. Teisalt on õppijakeskne kogemus olulisemaks printsiibiks ka üldhariduse muutunud õpikäsitus (<https://www.hm.ee/et/opikasitus>) ning pole sisuliselt veenev õigustus noorte madala kaasatuse selgitamiseks ka üldhariduskoolide gruppide lõikes. Täpsemate põhjuste väljaselgitamiseks oleks hea läbi viia kvalitatiivintervjuud PNK noorte ja täiskasvanud osapooltega.

Tagasisidest lähtub ka, et venekeelsete gruppide noored osalesid pigem suuremas ulatuses noortekohtumiste korralduslikus tegevuses, k.a. projekti kirjutamise ja aruande koostamise ajal, ning

märkimisväärselt suurema tõenäosusega, võrreldes eestikeelsete vastajatega, on vastutanud mõne tegevuse elluviimise raames ka eelarve eest, see vahe on ka märkimisväärselt statistiliselt oluline.

Tabel 5: Eesti- ja venekeelsete noorte osalemisaktiivsus PNK tegevustes

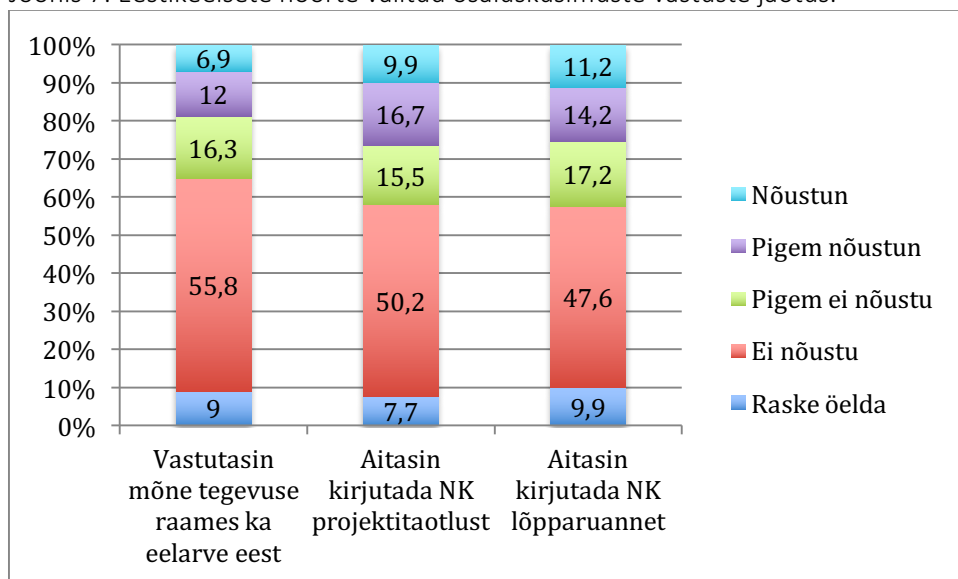
		eesti	Vene	Sig.
1	Osaesin projektis päris algusest, sh programmi koostamise ja tegevuste planeerimise ajal	2,76	2,83	
2	Osaesin ainult NK päevadel ja ei tea väga palju sellest, mis toimus enne ja pärast	2,34	2,4	
3	Suhtlesin NK partnergrupi noortega ka enne või pärast noortekohtumist	2,85	2,76	
4	Vastutasin mõne tegevuse raames ka eelarve eest	1,67	2,39	***
5	Minu poolt pakutud ideedega arvestati NK korraldamisel	2,94	2,97	
6	Viisin NK raames ise läbi mõne tegevuse (nt juhtisin vestlusringi, tegin ettekande, olin meeskonna liider, vms)	2,65	2,59	
7	Aitasin kirjutada NK projektitaotlust	1,85	2,09	*
8	Aitasin kirjutada NK lõpparuannet	1,88	2,13	*
9	Olen praegu seotud tegevustega, mis tulenesid NK projektist (nt uus projekt samade partneritega, ühine näitus või etendus, meie projekti tulemuste reklaamimine koolis või noortekeskuses)	2,38	2,55	

*= P<=0.05, **=P<=0.01, ***=p<=0.001

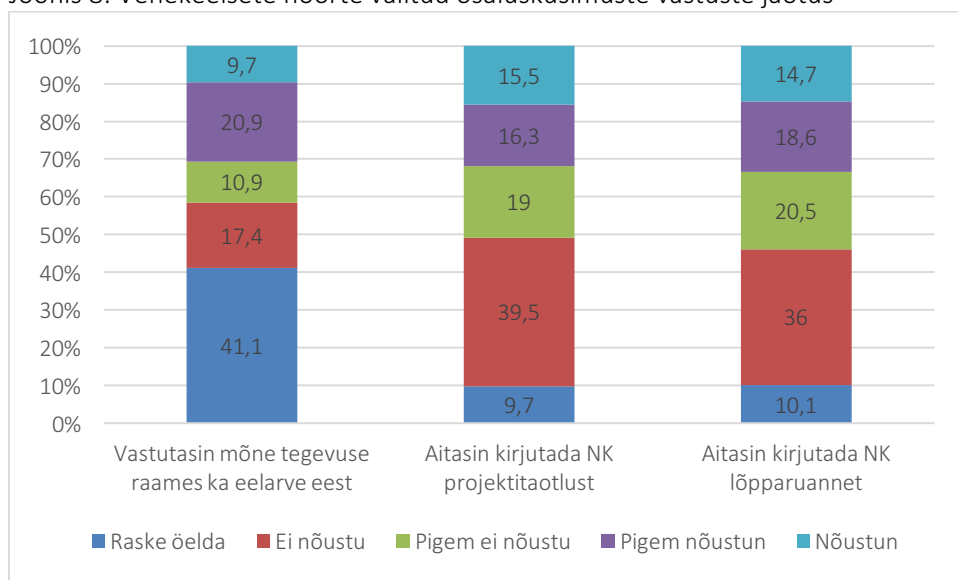
Kõige tugevam keelegruppide vaheline erinevus tuleb välja just võimaluses vastutada eelarve eest noortekohtumiste mõne tegevuse elluviimise raames – võrreldes venekeelsete osalejatega eestikeelsed noored pigem ei nõustunud, et nad projektis sel viisil kaasa löid. Kõikidest mõõdetud osalemisvormidest olid mõlema keelegrupi noored siiski kõige vähemal määral kaasatud projekti ja aruande kirjutamise ja eelarve eest vastutamise protsessi.

Selleks, et paremini mõista statistiliselt olulist erinevust esilekutsunud osalusaktiivsuse vastuste tulemusi, on allpool esitatud eesti- ja venekeelsete noorte vastuste jaotus (joonis 7 ja 8). Vaadates vastusevariantide jaotust valitud küsimuste raames lähemalt, selgub, et venekeelsed noored on märkimisväärselt rohkem eelarve eest vastutuse küsimuses valinud vastusevarianti “Raske öelda”, võrreldes eestikeelsete noortega (41% vene noorte puhul, 9% eesti noorte puhul). Kuna küsimuse keskmiste väärtuse arvutamisel vastusevarianti “Raske öelda” ei arvestata (on puuduv väärtus), siis olukorras kus 41,1% venekeelsetest respondentidest valis “Raske öelda”, mõjutas see oluliselt allesjäänud vastusevariantide kaalu ja mõjus keskmisele väärtusele. Nii kõrge “Raske öelda” vastuste valik on antud küsimuse eripära, teiste küsimuste puhul on selle osakaal oluliselt madalam, ja kõigub 5-10% vahemikus. Vaadates kahe keelegrupi noorte vastuseid, on tõenäoline, et venekeelsed noored valisid sagedamini “Raske öelda” siis, kui nad ei tegelikult ei olnud selle väitega nõus. Selleks, et kontrollida, kas statistiliselt oluline erinevus eesti- ja venekeelsete noorte vastutuse ulatuses eelarve eest jääb kehtima, kui kontrollida “Raske öelda” asemel väitega mittenõustumise võimalikkust, rekodeerisime antud väite vastuseid selliselt, et kõik “Raske öelda” vastused tähendaks “Ei nõustu”. Tulemusena saadud eesti- (Mean=1,61) ja venekeelsete (Mean=1,82) noorte vastuste keskmiste võrdlusel esines jätkuvalt statistiliselt oluline erinevus (p<=0,05). Mõlemad keskmised näitasid, et noored pigem ei nõustu, et neid eelarve eest vastutamisse kaasati (keskmised on alla 2,5), eestikeelsete noorte kaasatus oli nõrgem.

Joonis 7: Eestikeelsete noorte valitud osalusküsimuste vastuste jaotus.

Joonis 8: Venekeelsete noorte valitud osalusküsimuste vastuste jaotus

Noortekohtumiste mõju noorte oskustele ja hoiakutele

Siinses küsitlusplokis esitatud küsimused on peamiselt pärit RAY uuringust, mida kohandati Noortekohtumiste kontekstile, lisades mõningaid programmispetsiifilisi küsimusi. Küsimused puudutasid erinevaid üldoskusi, mida osalemine PNK taolistes tegevustes võib arendada, ning mida arendatakse teiste sarnaste (näiteks rahvusvaheliste) noorteprogrammide kaudu. Nendeks on näiteks koostöö, eestvedamise, idee realiseerimise suutlikkuse, eneseväljenduse, meediapädevuse, oma arvamuse väljendamise oskused ja mitmed teised. Spetsiaalselt PNK konteksti jaoks olid lisatud kultuuripädevuse ja erikeelse eneseväljenduse julguse küsimused. Noored vastasid küsimustele 4-punktiskaalal, kus 1 = "ei oska üldse", 2 = "oskan veidi", 3 = "oskan" ja 4 = "oskan hästi".

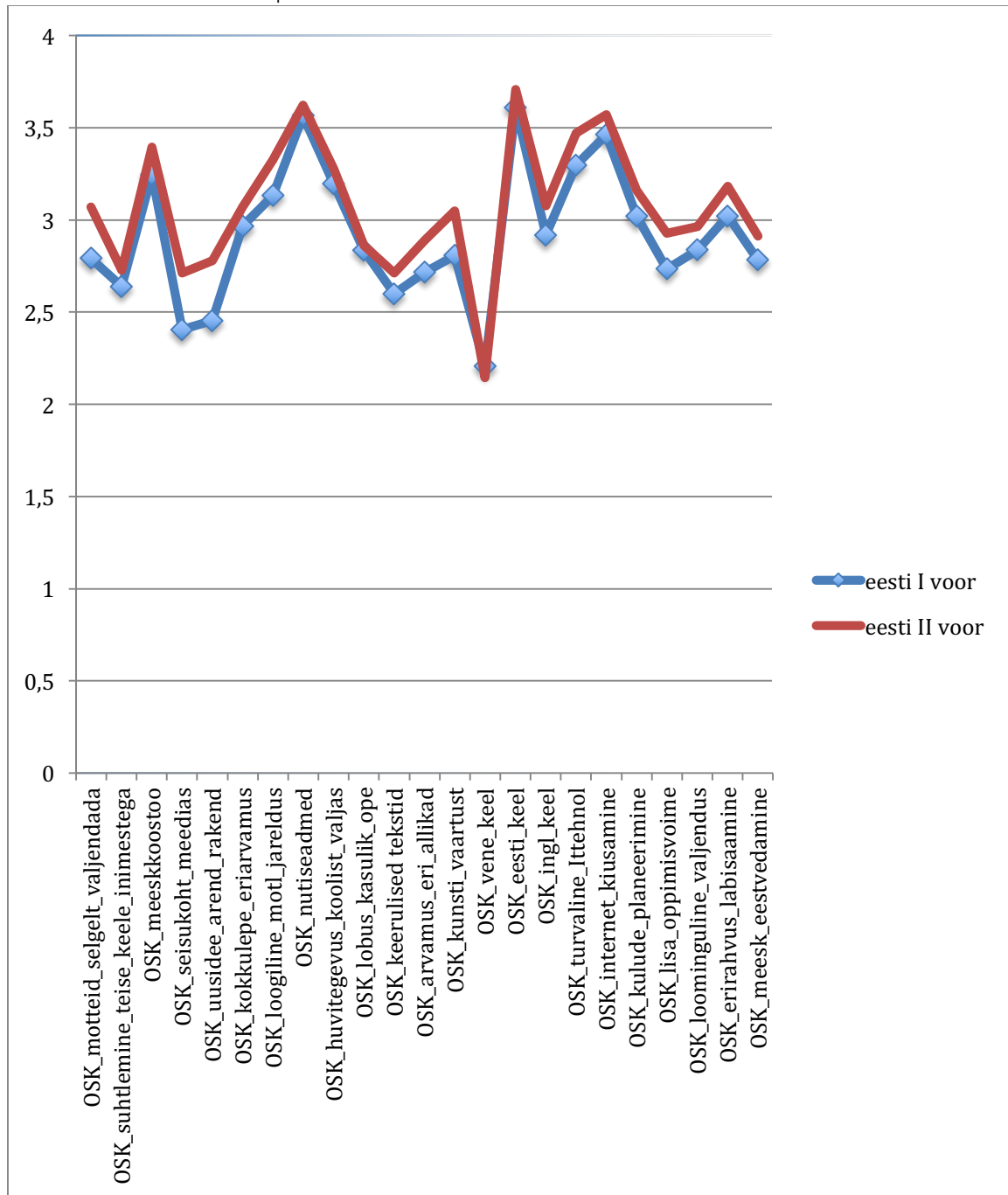
Enamuse oskuste puhul on eestikeelsetes vastustes näha mõningane positiivne muutus, statistiliselt oluline erinevus esineb mitme oskuse puhul, nende seas on tugevam erinevus järgmistes oskustes:

- Oskus oma mõtteid arutelude käigus selgelt väljendada

- Oskus esitada oma seisukohti meedias (televisioonis, raadios, ajalehes, internetiportaalis vms)
- Oskus arendada mõnda uut ideed ja seda praktikas rakendada
- Oskus loogiliselt mõelda ja järeldusi teha
- Oskus väärtustada eri kunstiliike (näiteks teater, kujutav kunst, muusika, film)

Märkimisväärne on, et oskuse puhul "...saada läbi inimestega, kes on erinevast rahvusest kui mina" esineb pigem nõrk, kuid siiski statistiliselt tähenduslik tõus kahe küsitlusvooru vahel.

Joonis 9: Eestikeelsete respondentide oskuste taseme muutus kahe küsitlusvooru vahel

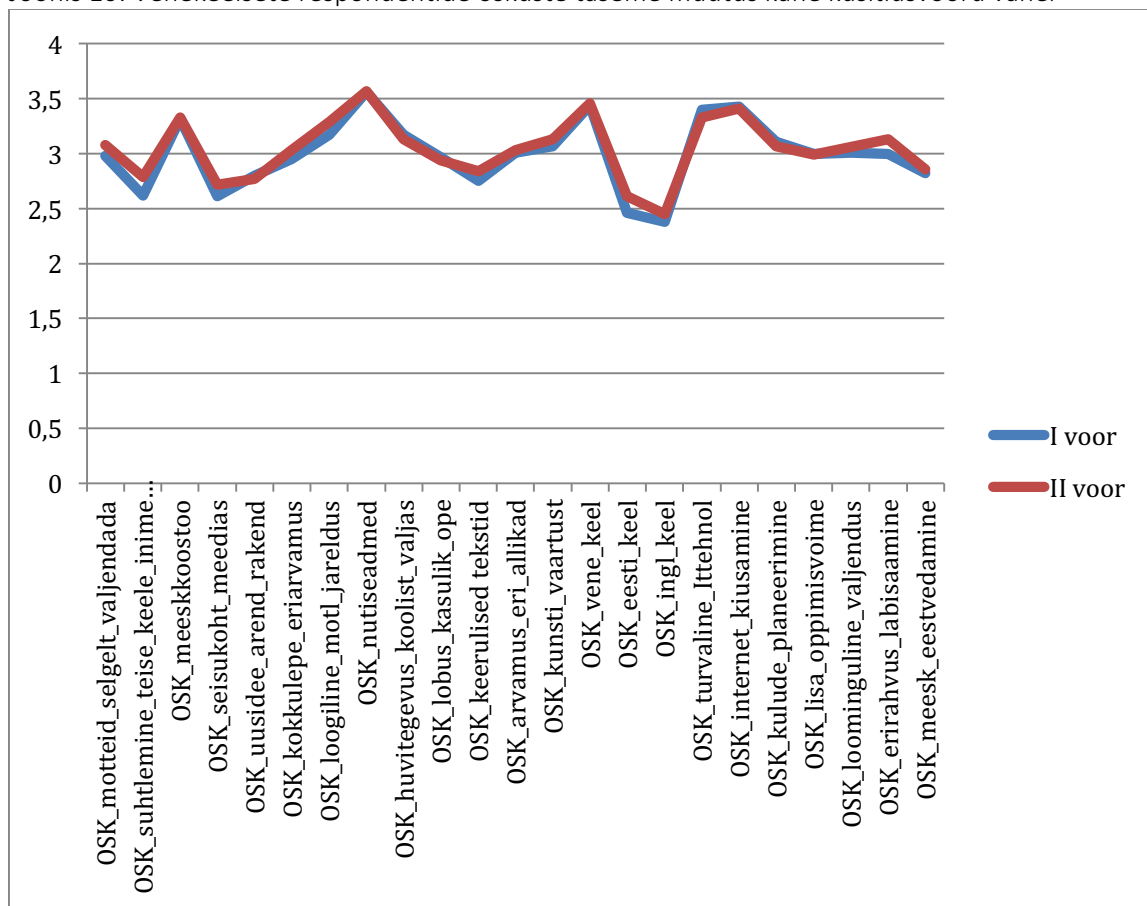

Venekeelsete vastajate puhul esines kahe küsitlusvooru vahel oluliselt vähem erinevusi eri oskuste puhul, mille kohta küsimusi esitati (joonis 10).

Venekeelsete respondentide puhul on statistiliselt oluline vahe esinenud märkimisväärselt vähemate oskuste puhul:

- oskus suhelda inimestega, kes räägivad teist keelt
- oskus loogiliselt mõelda ja järeldusi teha
- oskus teha ennast arusaadavaks eesti keeles
- saada läbi inimestega, kes on erinevast rahvusest kui mina

Joonis 10: Venekeelsete respondentide oskuste taseme muutus kahe küsitlusvooru vahel

Eelpool esitatud noorte tagasiside ja pädevuste taset peegeldava subjektiivse hinnangu põhjal võib oletada, et PNK-s osalemine võib positiivselt mõjutada venekeelsete noorte taju enda võimekusest teha end eesti keeles arusaadavaks ja seeläbi suurendada nende julgust suhelda eesti keeles.

Tabel 6: Eesti- ja venekeelsete noorte tugevaimad üldpädevused enne PNK-s osalemist

	Eesti enne NK	Vene enne NK
... kasutada nutiseadmeid (arvuti, internet), nt info leidmiseks ja suhtlemiseks	3,566	3,56
... kasutada internetti ja mobiiltelefoni nii, et ei häiri ega kiusa sellega teisi	3,463	3,43
... turvaliselt kasutada arvuteid, internetti ja mobiiltelefone	3,298	3,4
... meeskonnas koostööd teha	3,246	3,32
... leida võimalusi huvitegevuseks väljaspool kooli	3,196	3,17

Tabel 7: Eesti- ja venekeelsete vastajate oskuste keskmiste vahe ja statistiline olulisus. Palun märki, kui hästi oskad...

	eesti Enne NK	eesti Peale NK	Sig.	vene Enne NK	vene Peale NK	Sig.
...oma mõtteid arutelude käigus selgelt väljendada	2,792	3,07	***	2,98	3,08	
... suhelda inimestega, kes räägivad teist keelt	2,639	2,727		2,62	2,79	**
... meeskonnas koostööd teha	3,246	3,397	*	3,32	3,33	
... esitada oma seisukohti meedias (televisioonis, raadios, ajalehes, internetiportaalis vms)	2,405	2,711	***	2,61	2,72	
... arendada mõnda uut ideed ja seda praktikas rakendada.	2,454	2,78	***	2,8	2,77	
... leppida kokku ühises lahenduses, kui arvamused on erinevad	2,967	3,071		2,95	3,03	
... loogiliselt mõelda ja järeldusi teha	3,132	3,325	**	3,17	3,29	*
... kasutada nutiseadmeid (arvuti, internett), nt info leidmiseks ja suhtlemiseks	3,566	3,622		3,56	3,57	
... leida võimalusi huvitegevuseks väljaspool kooli	3,196	3,278		3,17	3,13	
... õppida nii, et on lõbus samas kasulik ka	2,834	2,862		2,97	2,94	
... mõista keerulisi tekste ja väljendeid	2,599	2,712		2,75	2,84	
... kujundada enda arvamust erinevatest kanalitest tuleva info põhjal (näiteks ajalehed, raadio või televisioon jne)	2,716	2,89	*	3,01	3,03	
... väärtustada eri kunstiliike (näiteks teater, kujutav kunst, muusika, film)	2,807	3,049	**	3,07	3,13	
... teha ennast arusaadavaks vene keeles	2,206	2,145		3,44	3,46	
... teha ennast arusaadavaks eesti keeles	3,61	3,709		2,46	2,61	*
... teha ennast arusaadavaks inglise keeles	2,918	3,076	*	2,38	2,45	
... turvaliselt kasutada arvuteid, internetti ja mobiiltelefone	3,298	3,471	*	3,4	3,33	
... kasutada internetti ja mobiiltelefoni nii, et ei häiri ega kiusa sellega teisi	3,463	3,572		3,43	3,41	
... planeerida oma kulusid ja kulutada raha vastavalt oma eelarvele	3,022	3,162	*	3,11	3,07	
... leida lisaks koolile teisi õppimisvõimalusi (näiteks kursused, koolitused) ja nendes osaleda	2,735	2,929	*	3	2,99	
... väljendada ennast loominguliselt ja originaalselt	2,837	2,964		3,01	3,06	
... saada läbi inimestega, kes on erinevast rahvusest kui mina	3,022	3,182	*	3	3,13	*
... mõnes meeskondlikus tegevuses võtta eestvedaja rolli	2,783	2,912		2,82	2,86	

*= P<=0.05, **=P<=0.01, ***=p<=0.001

Võrreldes eesti- ja venekeelsete noorte hinnanguid nende eri üldpädevuste tasemetele, väärivad märkimist oskused, mida noored on hinnanud enda puhul kõige paremateks. Kui jätta kõrvale emakeeleoskus, mis pälvis arusaadavalt nii eesti- kui venekeelsete noorte puhul väga kõrge hinnangu, selgus, et viis kõige tugevamat pädevust on eesti- ja venekeelsetel noortel samad, nõndasamuti, nagu ka nende järjestus tugevuse alusel (tabel 6):

Kõige tugevamaks on noored algselt hinnanud kolme digikompetentsidega seotud oskust, mis võib viidata sellele, kui olulisel kohal on infotehnoloogia noorte igapäevaelus ning suhtlemisel. Pädevuste seas on tugevuselt järgneval kohal meeskonnatöö ja vaba aja sisustamise pädevus.

Märkimisväärne on, et kahe mõõtmisvooru vahel on muutunud peamiselt nende pädevuste tugevus, mis on seotud suhtlemisega: eneseväljendus, veenmisoskus, meediasuhtlus ja oluliselt ka eri kultuurist pärit inimestega suhtlemine (tabelis 7). Huvitav suundumus on, et kui eestikeelsete vastajate puhul esinesid kahe vooru vahel märkimisväärsed erinevused mitmes üldisemas oskuses, mis on seotud suhtlemise, ettevõtlikkuse, koostööga jne, siis venekeelsete respondentide puhul esines statistiliselt oluline vahe just seoses teistest rahvustest noortega ja teises keeles suhtlemisega ning koostööga. Suhtlemisoskuse olulist arengut on välja toonud ka noortejuhid siinse uuringuraporti viimases jaotuses.

Eesti- ja venekeelsete noorte poolt kõige nõrgemaks hinnatud pädevused suures osas kattuvad. Huvitav on asjaolu, et mõlemad noortegrupid on nõrgima oskusena hinnanud võimekust suhelda teise grupi keeles, see suundumus on säilinud ka pärast PNK-s osalemist. Ka muud nõrgaks peetud oskused on kõik seotud suhtlemisega, sealhulgas meediasuhtlusega (tabel 8).

Tabel 8: Viis noorte poolt kõige nõrgemana hinnatud oskust Eesti- ja venekeelsete noorte väitel, järjestades alates kõige nõrgemast, teise mõõtmisvooru järel

	Eestikeelsed noored	Venekeelsed noored
1	... teha ennast arusaadavaks vene keeles	... teha ennast arusaadavaks inglise keeles
2	... esitada oma seisukohti meedias (televisioonis, raadios, ajalehes, internetiportaalis vms)	... teha ennast arusaadavaks eesti keeles
3	... mõista keerulisi tekste ja väljendeid	... esitada oma seisukohti meedias (televisioonis, raadios, ajalehes, internetiportaalis vms)
4	... suhelda inimestega, kes räägivad teist keelt	... arendada mõnda uut ideed ja seda praktikas rakendada
5	... arendada mõnda uut ideed ja seda praktikas rakendada	... suhelda inimestega, kes räägivad teist keelt

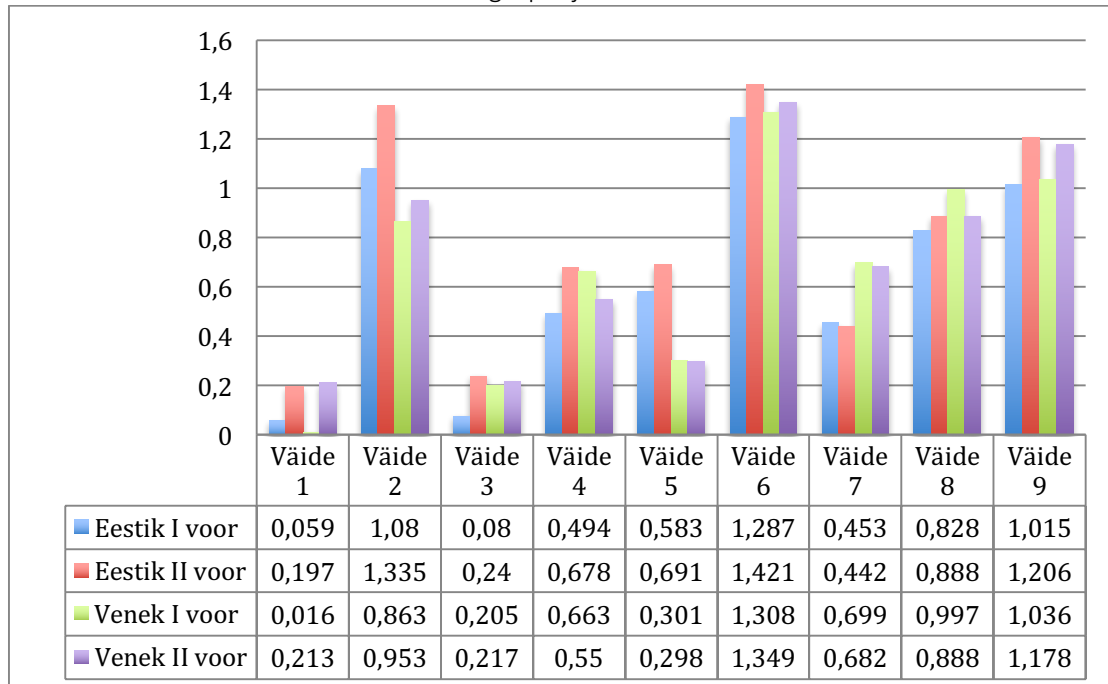
Enamuse nende pädevuste puhul, mida noored on hinnanud enda puhul nõrgaks nii enne kui pärast PNK-s osalemist, on PNK-l kui meetodil olemas märkimisväärne potentsiaal noorte toetamiseks just nende oskuste arendamisel, kui sellele paremat tähelepanu pöörata PNK toetustegevuste kavandamisel. Selle saavutamiseks võib ühelt poolt olla kasulik vaadata üle PNK elluviimise meetodika, et see võimaldaks noortel vastavat kogemust saada (nt muuta noorte esinemine meedias üheks võimalikuks projektirahastuse konkurentsieeliseks). Parema tulemuse saavutamine on võimalik ka

läbi PNK koolitus- ja nõustamistegevuste kavandamise. Ainsa pädevusena, mille puhul võib küsida, kui oluline see PNK kontekstis on, võib välja tuua oskuse “mõista keerulisi tekste ja väljendeid”, mille arendamine PNK raames on võimalik või oluline pigem erijuhtudel.

Noortekohtumistes osalemise mõju noorte hoiakutele

RAY uuringu põhjal valminud teine küsitluse osa sisaldas 9 väidet, mis puudutasid nii erinevaid oskusi kui ka erinevaid hoiakuid. Noortel paluti hinnata, kuivõrd esitatud väited neid kirjeldavad, valides sobivaima vastusevariandi 5-pallisel Likerti nõustumisskaalal, kus -2 = ei ole üldse nõus, -1 = pigem ei ole nõus, 0 = raske otsustada, 1 = pigem olen nõus, 2 = nõustun täielikult

Joonis 11: Noorte hoiakute võrdlus keelegrupiti ja voorude lõikes

Legend: Väide 1: Mul on vene/eesti rahvusest tuttavaid, kellega ma suhtlen tihti; Väide 2: Ma tean, et mõnedel inimestel meie ühiskonnas on vähem võimalusi kui teistel; Väide 3: Oskan projekti kavandada ja korraldada; Väide 4: Ma tean, mida tahan teha peale põhikooli lõpetamist; Väide 5: Kui mul on tarvis raha millegi ostmiseks, saan välja mõelda hea viisi, kuidas seda teenida; Väide 6: Tahan oma võõrkeelteoskust arendada; Väide 7: Mul on plaanis minna välismaale (õppima, töötama, praktikale või elama); Väide 8: Ma usun, et minu tuleviku töövõimalused on head; Väide 9: Mul on huvitav suhelda teisest rahvusest inimestega

Vaadeldes selles küsimusteplokis esitatud ülevaadet noorte hoiakutest paistab silma, et nii eesti- kui venekeelsed noored on üldiselt võõrkeeleoskuse arendamisest huvitatud, see hoiak on antud plokis kõige rohkem positiivseid hinnanguid saanud. Seda selgitab tugevusest järgmine hoiak, mis on samuti üsna kõrge skoori saanud – huvi suhelda teistest rahvustest inimestega, mis oli juba enne PNK-s osalemist kõrge ning on veelgi kasvanud. Mõlema keelegrupi noorte puhul paistab silma üsna madal teadlikkus sellest, mida teha peale kooli lõpetamist. Selle tulemuse käsitlemiseks on tabelis 9 toodud hinnangud välja vanusegrupiti.

Kui vaadelda noorte teadlikkust tegevustest pärast põhikooli lõppu vanuse lõikes, esineb mõningane erinevus vanusegrupi 12-13 aastat ja 14-16 aastat vahel. Nooremas vanusegrupis on mõnevõrra väiksem nende noorte osakaal, kes teavad kindlalt või pigem teavad oma plaanidest pärast põhikooli (vastavalt 26% ja 24% ringis), sel ajal kui vanemas vanuserühmas kipub vastav osakaal olema üle 30% nii kindla nõusoleku kui “pigem nõus” puhul. Vastusevariandi “Raske öelda” puhul on seis vastupidine – nooremas vanuserühmas valiti seda sagedamini (31-35%), vanemas aga vähem – 17-22%. On selge

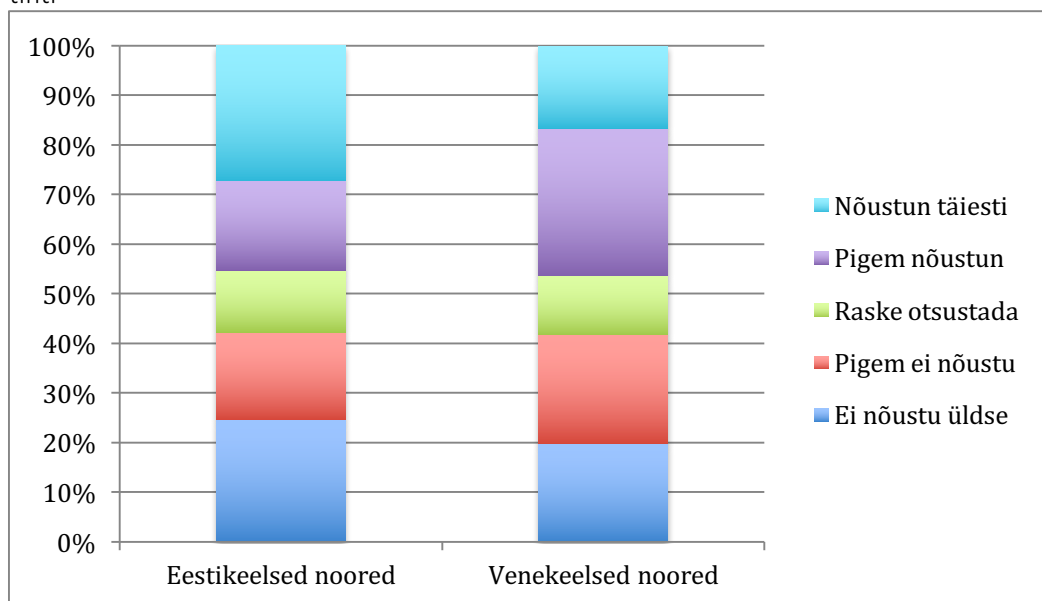
suundumus, et mida lähemal põhikooli lõpetamine, seda selgemad on plaanid edasise suhtes, kuigi nende arv, kellel on plaan täielikult selge või pigem selge – pole siiski piisavalt kõrge (vastavalt 60,4% vanuses 14 aastat, 64% vanuses 15 ja 62,1% vanuses 16 aastat).

Tabel 9: Noorte nõusolek väitega “Ma tean, mida tahan teha peale põhikooli lõpetamist”, vanusegrupiti

	12 aastat	13 aastat	14 aastat	15 aastat	16 aastat
Ei nõustu üldse	6,6%	10,6%	5,8%	6,0%	8,4%
Pigem ei nõustu	9,2%	8,0%	11,5%	9,3%	12,6%
Raske otsustada	35,5%	31,4%	22,3%	20,7%	16,8%
Pigem nõustun	22,4%	23,4%	32,4%	30,0%	29,5%
Nõustun täiesti	26,3%	26,6%	28,1%	34,0%	32,6%

Kõige nõrgema tulemuse on hoiakute plokis pälvinud väited, mis puudutavad teisest rahvusest tuttavate olemasolu (alla poolte noortest tõdevad, et neil on teisest rahvusest tuttavaid, kellega regulaarselt suheldakse; joonis 12). Selline tulemus on tugevalt kooskõlas käesolevas uuringus eespool väljatoodud tagasisidega noortelt nende kaasatuse kohta PNK projekti elluviimise eri etappidesse, ning et nende kaasatus projektijuhtimise seisukohalt olulistesse tegevustesse nagu taotluse kirjutamine, vastutamine eelarve eest, projektiaruande koostamine, on nõrk. See on märk sellest, et PNK peab oma meetodi arendamisel senisest rohkem keskenduma programmi maksimaalse mõju ja potentsiaali võimendamisele. Ühelt poolt võib oodatust kasinamaid tulemusi selgitada asjaolu, et andmed on kogutud programmi pilootaastal, mil PNK toetustegevuste (noorte projektikirjutamiskoolituse Idee45 ja PNK noortejuhtide kvaliteedikoolitus) sisu ja kontseptsioon olid alles väljatöötamisel ning -kujunemisel. 2015-2016 projektide visiitide ja lõpparuannete põhjal kogutud noortekohtumiste tagasisidest on siinses aruandes välja tulnud kaasamise nõrkused samuti ilmnunud ning sellele vastavalt on PNK toetustegevusi aastaks 2017 jooksvalt tõhustatud.

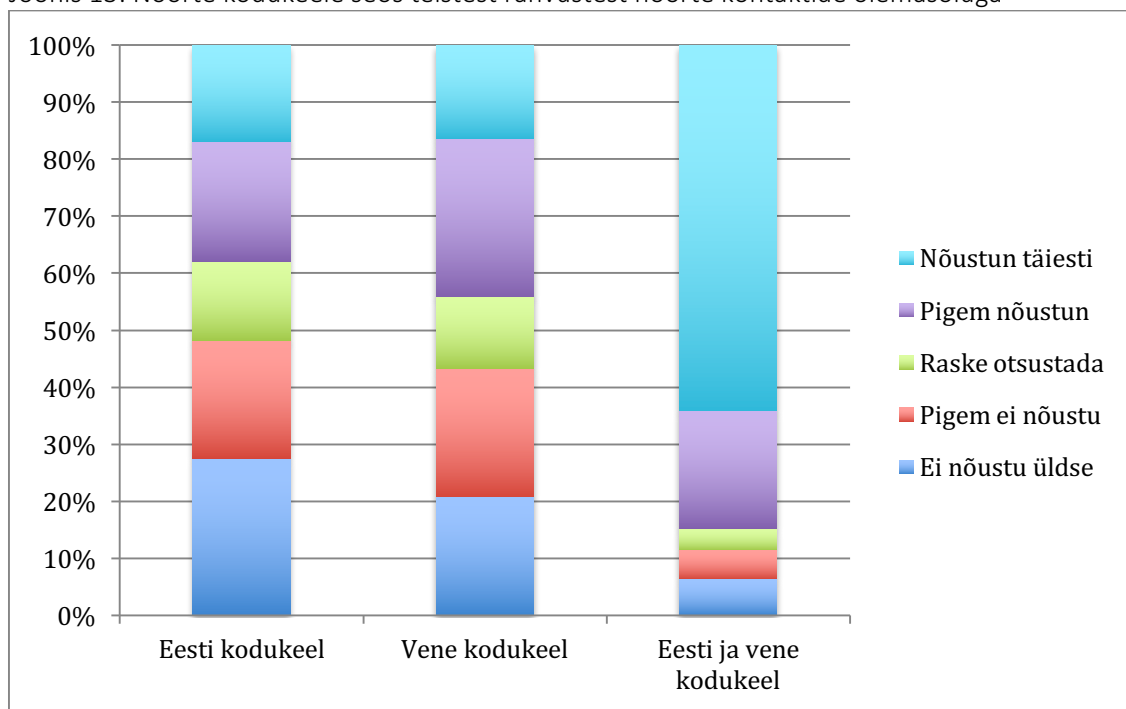
Joonis 12: Noorte osakaal, kes nõustuvad väitega “Mul on teisest rahvusest tuttavaid, kellega suhtlen tihti”

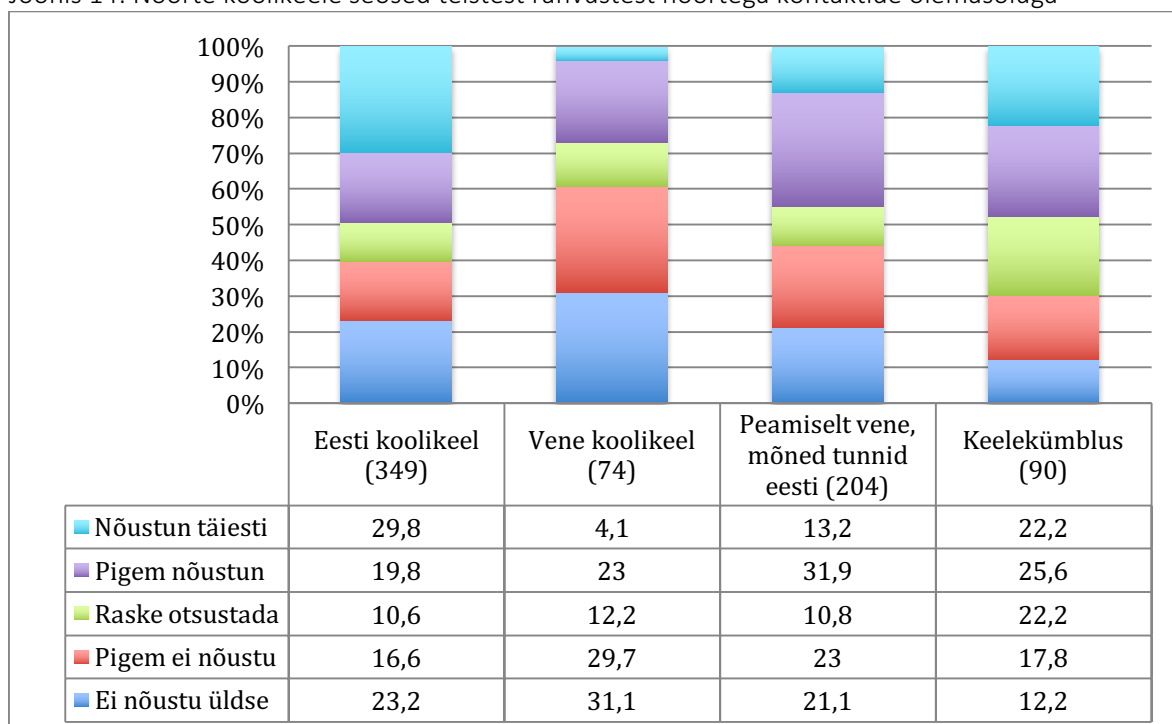
Selleks, et selgitada välja, kuivõrd koolikeel ja kodukeel mõjutavad noorte kontaktide tõenäosust teistest rahvustest noortega, oleme vaadanud täpsemalt, kuidas jaotuvad vastavate alagruppide vastused (joonised 13 ja 14):

Üsna ennustatavalt on teistest rahvustest noorte kontaktide olemasolu oluliseks mõjutajaks noorte kodukeel – kakskeelsetest kodudest pärit noortel on märgatavalt rohkem kontakte, sel ajal kui eesti- ja venekeelsetest kodudest pärit noortel on olukord üsna sarnane. Koolikeele mõju puhul peab arvestama täielikult vene keeles ja keelekümbeluses osalevate vastajate suhteliselt väikest arvu (vastavalt 74 ja 90 vastajat), mis kindlasti mõjutab tulemuste usaldusväärsust. Sellegipoolest paistab silma väga madal kontaktide arv vene koolikeelega vastajatel, seda nii võrreldes kakskeelses õppes/kümbelusprogrammis osalevate vastajate kui eestikeelses koolis õppivate vastajatega.

Joonis 13: Noorte kodukeele seos teistest rahvustest noorte kontaktide olemasoluga

Joonis 14: Noorte koolikeele seosed teistest rahvustest noortega kontaktide olemasoluga

Võrreldes hoiakute keskmiste väärtuste erinevusi enne ja pärast PNK-s osalemist eestikeelsete noorte puhul, on enamuse hoiakute puhul muutunud keskmised väärtused kõrgemaks (hoiakud positiivsemaks), kuid statistiliselt oluline vahe esineb vaid kahe hoiaku puhul (tabel 10), mõlema puhul on nende keskväärtus statistiliselt oluliselt suurenenud, tähendades, et noored on nendes küsimustes teadlikumad:

- Ma tean, et mõnedel inimestel meie ühiskonnas on vähem võimalusi kui teistel
- Mul on huvitav suhelda teisest rahvusest inimestega

Venekeelsete noorte puhul ei esinenud statistiliselt olulisi väärtuste erinevusi kahe vooru vahel ühegi väite puhul antud plokis. Siiski on tähelepanuväärsed mõningad muutused mõlemas keelegrupis – nii eestikeelsete kui venekeelsete noorte puhul on mõnevõrra tõusnud teisest rahvusest kontaktide olemasolu keskväärtused, kuigi muutus ei olnud statistiliselt oluline.

Tabel 10: Eesti- ja venekeelsete noorte hoiakute keskmiste väärtuste võrdlus kahe vooru vahel

	Eesti enne NK	Eesti peale NK	Sig.	Vene enne NK	Vene peale NK	Sig.
Mul on vene/eesti rahvusest tuttavaid, kellega ma suhtlen tihti	0,059	0,197		0,016	0,213	
Ma tean, et mõnedel inimestel meie ühiskonnas on vähem võimalusi kui teistel	1,08	1,335	**	0,863	0,953	
Oskan projekti kavandada ja korraldada	0,08	0,24		0,205	0,217	
Ma tean, mida tahan teha peale põhikooli lõpetamist	0,494	0,678		0,663	0,55	
Kui mul on tarvis raha millegi ostmiseks, saan välja mõelda hea viisi, kuidas seda teenida	0,583	0,691		0,301	0,298	
Tahan oma võõrkeelteoskust arendada	1,287	1,421		1,308	1,349	
Mul on plaanis minna välismaale (õppima, töötama, praktikale või elama)	0,453	0,442		0,699	0,682	
Ma usun, et minu tuleviku töövõimalused on head	0,828	0,888		0,997	0,888	
Mul on huvitav suhelda teisest rahvusest inimestega	1,015	1,206	*	1,036	1,178	

*= P<=0.05, **=P<=0.01, ***=p<=0.001

Noortekohtumiste programmi üheks eesmärgiks on olnud tõsta osalevate noorte oskust projekti kavandada ja ellu viia, samas antud tulemused näitavad, et sellele pädevusele on PNK-s osalemise mõju olnud vähene. Selleks, et vaadata lähemalt eri osalemisaktiivsuse mõju selle pädevuse arengule, analüüsisime noorte tagasisideküsimuste seost selle pädevuse arengule (tabel 11).

Korrelatsioonanalüüs näitab, et kõik küsitletud osalusaktiivsuse viisid on oluliselt seotud noorte poolt tajutud projektkorraldamise pädevuse tugevusega, mis tähendab, et nendel osalusvormidel on reaalne seos sellega, kuivõrd noored tunnevad oma pädevuse tõusu selles küsimuses. Selline tugev seos kõigi nimetatud osalusvormidega, k.a. negatiivne korrelatsioon väitega "Osalesin ainult noortekohtumise päevadel ja ei tea väga palju sellest, mis toimus enne ja pärast" tähendab ka seda, et oluliseks projektijuhtimise pädevuse tõusu ennustajaks on noorte kaasatus kogu PNK programmi vältel, alates esimesest kohtumisest ja projekti kavandamisest.

Märkimisväärselt tugevamalt on projektijuhtimise oskusega seotud järgmised noorteprojekti osalemisviisid:

- Viisin Noortekohtumise raames ise läbi mõne tegevuse (näiteks juhtisin vestlusringi, tegin ettekande, olin meeskonna liider, või midagi muud sarnast)
- Aitasin kirjutada Noortekohtumise projektitaotlust

Viimase kahe pädevuse toetamise oskust on praktikast kogutud sisendi põhjal tugevalt ja tõusvas joones toetatud ka PNK projektitsükli konsultatsioonitegevustes, eriti PNK kahel viimasel tegevusaastal, mil pilootaasta kogemus konsultatsioonitegevuste sisu kohaldada võimaldas (läbi tegevuste nagu projektinõustamine, projekti põhimõteteliste toetusotsuste loogika, kvaliteedi- ja projektikirjutamiskoolitused). See võimaldab aga omakorda oletada, et kordusuuringu teostamisel tänaste projektis osalevate noortega võiks noorte projektijuhtimisoskuse tulemus olla juba pilootaastaga võrreldes kõrgem.

Tabel 11: Noorte poolt tajutud projektijuhtimise pädevuse seos eri osalemisvormidega

	Oskan projekti kavandada ja korraldada
Osaesin projektis päris algusest, sealhulgas Noortekohtumise programmi koostamise ja tegevuste planeerimise ajal	.166**
Osaesin ainult Noortekohtumise päevadel ja ei tea väga palju sellest, mis toimus enne ja pärast	-.114*
Suhtlesin Noortekohtumise partnergrupi noortega ka enne või pärast noortekohtumist	.174**
Vastutasin mõne tegevuse raames ka eelarve eest	.151**
Minu poolt pakutud ideedega arvestati Noortekohtumise korraldamisel	.211**
Viisin Noortekohtumise raames ise läbi mõne tegevuse (näiteks juhtisin vestlusringi, tegin ettekande, olin meeskonna liider, või midagi muud sarnast)	.269**
Aitasin kirjutada Noortekohtumise projektitaotlust	.204**
Aitasin kirjutada Noortekohtumise lõpparuannet	.141**
Olen praegu seotud tegevustega, mis tulenesid Noortekohtumise projektist (näiteks uus projekt samade partneritega, ühine näitus või etendus, meie projekti tulemuste reklaamimine koolis või noortekeskuses)	.169**

Võrreldes eesti- ja venekeelsete noorte hoiakute keskmiseid enne PNK-d, selgus, et kõige olulisemad erinevused ilmnevad nelja väite puhul (tabel 12). Märkimisväärne on, et eestikeelsetel noortel on veidi kõrgem teadlikkus sellest, et mõnedel inimestel Eesti ühiskonnas on vähem võimalusi kui teistel. Eestikeelsed noored on enesekindlamad raha teenimise võimaluste osas, mis võib tähendada ka suuremat iseseisvust vanematelt ning rohkem võimalusi nende tegevuste puhul, mille teostamiseks raha oleks vajalik.

Tabel 12: Eesti- ja venekeelsete noorte hoiakute erinevused enne Noortekohtumiste toimumist

	Eesti enne NK	Vene enne NK	Sig.
Mul on vene/eesti rahvusest tuttavaid, kellega ma suhtlen tihti	0,059	0,016	
Ma tean, et mõnedel inimestel meie ühiskonnas on vähem võimalusi kui teistel	1,08	0,863	**
Oskan projekti kavandada ja korraldada	0,08	0,205	
Ma tean, mida tahan teha peale põhikooli lõpetamist	0,494	0,663	
Kui mul on tarvis raha millegi ostmiseks, saan välja mõelda hea viisi, kuidas seda teenida	0,583	0,301	***
Tahan oma võõrkeelteoskust arendada	1,287	1,308	
Mul on plaanis minna välismaale (õppima, töötama, praktikale või elama)	0,453	0,699	**
Ma usun, et minu tuleviku töövõimalused on head	0,828	0,997	**
Mul on huvitav suhelda teisest rahvusest inimestega	1,015	1,036	

Noorte tulevikuväljavaated

Nii eesti- kui venekeelsed noored on üsna vähe teadlikud sellest, mida nad kavatsesid teha pärast kooli lõppu – nagu eespool mainitud, vaid pisut üle poole noortest on nõus või pigem nõus, et teavad, mida kavatsesid teha pärast põhikooli lõpetamist (50-60% sõltuvalt vanusest, tabelis 9). Vaadeldes noorte hinnanguid konkreetsematele võimalikele tulevikuplaanidele, on venekeelsete noorte seas eestikeelsete noortega võrreldes oluliselt kindlamad plaanid minna välismaale õppima, töötama, praktikale või elama, mis võib tähendada, et venekeelsed noored on suurema tõenäosusega mõelnud pärast kooli lõpetamist Eestist lahkuda, mis on kooskõlas teisteski noorteuuringutes täheldatud tendentsiga. See tulemus on oluline noorte väljarände küsimuse valguses ja võib tähendada, et venekeelsed noored (ja PNK osalejate profiili arvestades on need just eelkõige aktiivsed noored) võivad suurema tõenäosusega otsida edasiõppimise ja eneseteostuse võimalusi väljaspool Eestit. See tendents on negatiivne inimkapitali väljavoolu seisukohalt, kui selle põhjuseks on näiteks asjaolu, et venekeelsed noored ei näe Eestis enda jaoks perspektiivi või ei oska leida siin eneseteostuseks võimalusi.

Samaväärselt huvitav on tulemus noorte tuleviku töövõimaluste tajus osas – venekeelsed noored tajuvad oma tuleviku töövõimalusi isegi paremana kui eestikeelsed noored. Selleks, et kontrollida, kas need kaks asjaolu on omavahel seotud, viisime läbi korrelatsioonianalüüsi, millest selgus, et nii eesti- kui venekeelsetel noortel eksisteerib statistiliselt oluline seos tuleviku töövõimaluste tajuga ja välismaale suundumise vahel (tabel 13), venekeelsete noorte puhul on see märgatavalt tugevam.

Tabel 13: Eesti- ja venekeelsete noorte tulevikuvõimaluste hinnangu seos välismaale kolimise plaaniga

		Mul on plaanis minna välismaale (õppima, töötama, praktikale või elama).
Ma usun, et minu tuleviku töövõimalused on head	Eesti	.318**
	Vene	.379**

Noortekohtumistes osalemise mõju noorte üldpädevustele

Noortekohtumistes osalemise mõju hindamiseks noorte üldpädevustele mõõtmiseks oli kasutusele võetud projekti „Üldpädevused ja nende hindamine“ 2011-2014.a raames välja töötatud põhikooli riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevuste hindamiseks ja arendamiseks mõeldud mõõtvahendid. Nimetatud mõõtvahenditest oli valitud kaks osa, mis antud uuringu läbiviijate hinnangul on kõige rohkem seotud PNK raames toimuvate tegevustega, mistõttu võiks oodata PNK mõju just nendele üldpädevustele. Uuringusse kaasati sotsiaalsed ja kodanikupädevused, sest PNK loob sobivat keskkonda koostöökogemuse saamiseks, pakub meile huvi kogemuse mõju eelkõige sotsiaalse pädevuse arengule. Teiselt poolt on huvipakkuv see, kas kaasatus noorteprojekti ning noorte aktiivsus mõnel ühiskondlikul teemal suurendab noorte kodanikupädevust ja teadlikkust enesest kui aktiivsest ühiskonnaliikmest, kelle võimuses on oma kogukonnas toimuvat mõjutada.

Mõju sotsiaalsetele pädevustele

Sotsiaalsete oskuste küsimustik sisaldab 11 väidet ning küsimustikus olevate väidetega mõõdetakse järgmisi olulisi sotsiaalsete oskuste aspekte:

- prosotsiaalne käitumine (skaala koosneb 4 väitest, mis puudutavad selliseid alateemasid nagu suhtlemisel teise osapoole tunnetega arvestamine, empaatia, teiste tunnete märkamine),
- suhtlemisoskus (skaala koosneb 2 väitest, mis puudutavad teemasid nagu kontakti leidmise lihtsus, võõrastega vestluse alustamine),
- huumor ja vaimukus (skaala koosneb 3 väitest, mis puudutavad teemasid nagu nalja tegemine ja vaimukas olemine),
- ensekontroll (skaala koosneb 2 väitest, mis puudutab teemasid nagu oma tunnete/viha kontrollimine suhtlemiskontekstis).

Iga väite sobivust hindasid õpilased 4-pallisel Likerti skaalal: 1 = üldse ei iseloomusta, 2 = pigem ei iseloomusta, 3 = pigem iseloomustab, 4 = iseloomustab peaaegu alati.

Uuringutulemuste analüüs on näidanud, et esimese ja teise mõõtmisvooru tulemuste võrdlemisel on sotsiaalsete oskuste tase muutunud ainult eestikeelsete noorte puhul, ning seda eelkõige kahe esimese sotsiaalse oskuse: prosotsiaalse käitumise ja suhtlemisoskuse arvelt. On näha statistiliselt olulist muutust ka sotsiaalse pädevuse koodtunnusel. Venekeelsete noorte sotsiaalse pädevuse ja konkreetsete oskuste keskmised on muutunud, kuid statistiliselt olulist vahet ei esinenud (tabel 14).

Sotsiaalsete pädevuste võrdlemisel eestikeelsete ja venekeelsete noorte vahel esimeses ja teises mõõtmisvoorus võib täheldada, et esimeses mõõtmisvoorus esines statistiliselt oluline erinevus vaid ühe oskuse puhul: suhtlemisoskus (kontakti leidmine, vestluse alustamine võõraga), kus venekeelsete noorte puhul oli oskus tugevam. Kuna eestlasi peetakse klassikaliselt kinnisemateks ja

tagasihoidlikumaks, võib antud tulemuste puhul märgata pigem eestikeelsete noorte sotsiaalsete oskuste tõusu ja muutumist muutumist venekeelsete noortega sarnasemaks.

Tabel 14: Sotsiaalsete pädevuste kahe voo keskiste võrdlus

	eesti Enne NK	eesti Peale NK	Sig.	vene Enne NK	vene Peale NK	Sig.
prosotsiaalne käitumine	3,3423	3,5057	***	3,4156	3,4352	--
suhtlemisoskus	2,8693	3,0917	***	3,0452	3,0866	--
huumor ja vaimukus	2,9595	3,0728	--	2,978	3,0664	--
ensekontroll	2,8603	2,9103	--	2,9763	3,0298	--
Sotsiaalse pädevuse koondtunnus	3,0809	3,2165	***	3,1505	3,2032	--

*= P<=0.05, **=P<=0.01, ***=p<=0.001

Tabel 15: Sotsiaalsete pädevuste keskiste võrdlus keelegrupi alusel enne ja peale Noortekohtumisi

	eesti enne NK	vene enne NK	Sig.	eesti peale NK	vene peale NK	Sig.
prosotsiaalne käitumine	3,3423	3,4156	--	3,5057	3,4352	--
suhtlemisoskus	2,8693	3,0452	**	3,0917	3,0866	--
huumor ja vaimukus	2,9595	2,978	--	3,0728	3,0664	--
ensekontroll	2,8603	2,9763	--	2,9103	3,0298	--
Sotsiaalse pädevuse koondtunnus	3,0809	3,1505	*	3,2165	3,2032	--

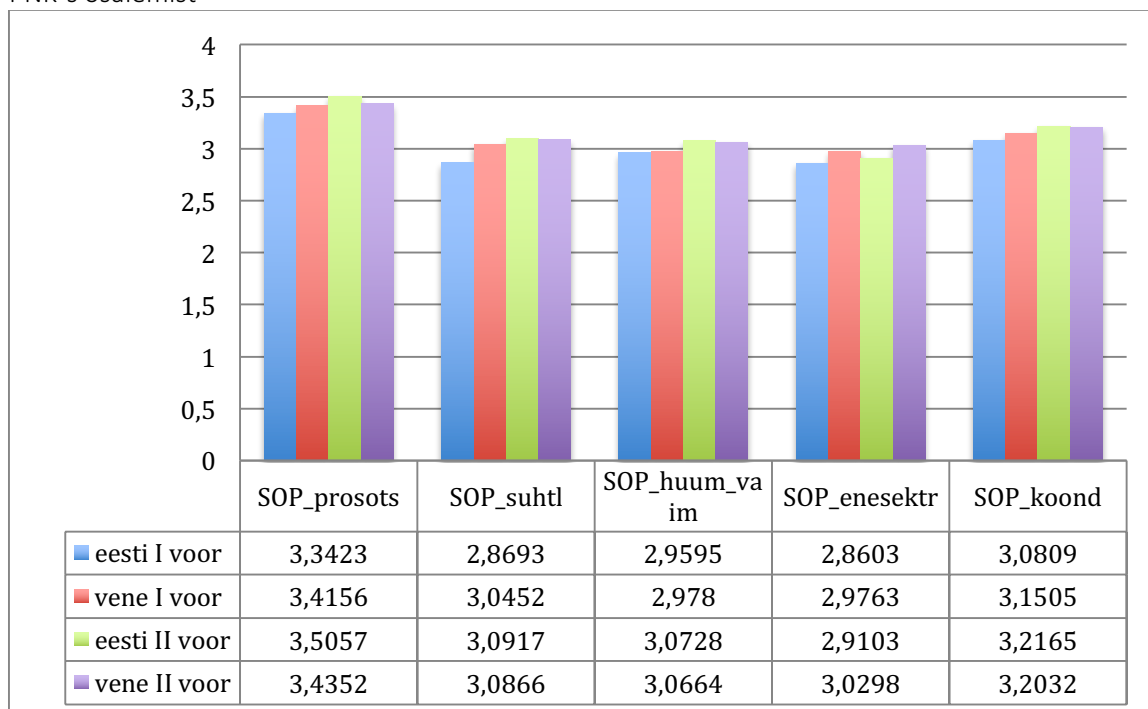
*= P<=0.05, **=P<=0.01, ***=p<=0.001

Kontrollides ka kodukeele potentsiaalset mõju sotsiaalsetele oskustele ning sellele, kuidas esines erinevusi sotsiaalsete oskuste tasemete vahel I ja II mõõtmisvooruses eri kodukeele gruppides, võrdlesime kolme gruppi: 1) eesti kodukeelega, 2) ükskõik, mis kodukeelega, peale eesti (vene, eesti + vene, eesti/vene + muu kodukeel) ja 3) vene kodukeelega. Esinesid põnevad tulemused:

1. Eesti kodukeelega grupis esines mõningane statistiliselt oluline ($p \leq 0.05$) erinevus I ja II mõõtmisvoorude vahel (eeldatav oskuse taseme tõus) prosotsiaalsete oskuste puhul
2. Vene/mitmekeelses grupis esines mõningane statistiliselt oluline erinevus ($p \leq 0.05$) I ja II mõõtmisvoorude vahel (eeldatav oskuse taseme tõus) huumorimeele/vaimukuse pädevuses

Sama voo piires kodukeelegruppide sotsiaalse pädevuse ja alaoskuste tasemete võrdlemisel statistiliselt olulisi erinevusi ei esinenud.

Joonis 15: Eesti- ja venekeelsete noorte sotsiaalsete pädevuste keskmiste võrdlus enne ja pärast PNK-s osalemist

Mõju kodanikupädevustele

Et hinnata PNK-s osalemise võimalikku mõju kodanikupädevustele, oli kasutatud sama projekti raames väljatöötatud mõõtmisvahendit. Küsimustiku autorite arvates kirjeldab see vastajate arvamust nende võimalustest ühiskonnaalastes tegevustes kaasa lüüa ning selle kaudu ka midagi rohkem või vähem muuta, samuti huvi poliitika ning ühiskonna toimimise vastu ning nende võimalusi arutleda kaaslaste ja vanematega antud teemadel.

PNK formaat oma olemuselt ei ole suunatud kodanikupädevuste arendamisele, v.a. selle kaudu, et tõstes noorte osalusaktiivsust ja stimuleerides eri keele- ja kultuuriruumidest pärit noorte koostööd, tõuseb ka nende osalusaktiivsus Eesti ühiskonnas üldiselt, ja koos sellega ka kodanikupädevus. Nende PNK projektide puhul, kus noorte poolt on valitud ühiskondlikult või poliitiliselt aktuaalsed teemad, võib mõju kodanikupädevuste tugevusele olla suurem.

Kodanikupädevuste küsimustik koosneb üheksast väitest, kus vastajate arvamusi hinnatakse 4 pallisel skaalal. Skaala punktid kirjeldavad järgnevalt väidetega nõustumist/ mitterõustumist: 1 = ei nõustu, 2 = pigem ei nõustu, 3 = pigem nõustun, 4 = nõustun.

Küsimustiku tulemuste interpreteerimisel olid küsimused koondatud kolme alateema alla:

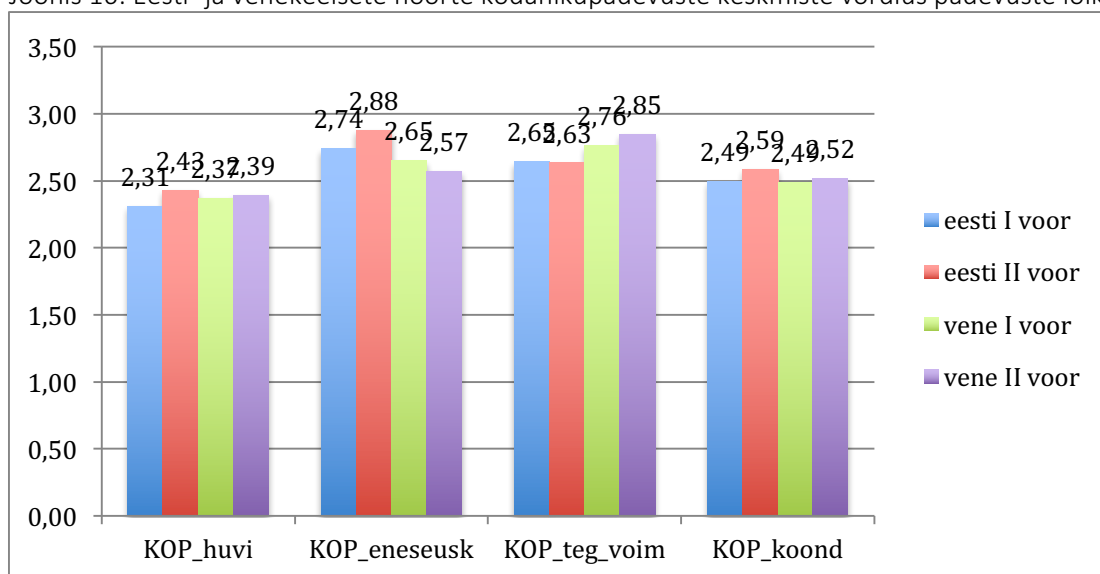
1. Huvi ühiskonna teemade vastu, mis koondas nelja väite (1, 4, 7 ja 9) tulemusi, täpsemalt väiteid nagu:
 - a. Ma olen hästi kursis oluliste uute sündmustega poliitika vallas
 - b. Mulle meeldib kaaslastega arutleda ühiskonnas toimuva üle (poliitilised muudatused, meedias kajastatud sündmused)
 - c. Ma arutlen tihti vanematega ühiskonnas toimuva üle (poliitilised sündmused, olulised muudatused, majanduslik olukord)
 - d. Mind huvitab poliitika

2. Usk enda ühiskondliku tegevuse tulemuslikkusse, mis koondas kolme väite (3, 6 ja 8) tulemusi, täpsemalt järgmisi väiteid:
 - a. Sellel pole tegelikult vahet, keda ma valimiste ajal valin, sest minu hääl ei muuda niikuinii midagi (näiteks õpilasesinduse valimistel, edaspidi kohaliku omavalituse või riigikogu valimistel)
 - b. Väga palju teisi noori juba osaleb aktiivselt kodanikualastes ettevõtmistes ja seega ei mul selles vallas enam midagi juurde anda
 - c. Minu arvates ei ole väiksemamahulised valimised piisavalt olulised, et neist osa võtta (kooli õpilasesindus, korteriühistu jms, kohalik omavalitsus)
3. Uskumine tegutsemisvõimaluste olemasolusse, mis koondab kahe väite (2 ja 5) tulemusi, alateemad puudutavad nt
 - a. Minuealistel noortel on palju võimalusi, kuidas lüüa kaasa kodanikualastes (ka poliitilistes) tegevustes
 - b. Meie riigi kodanikel on palju võimalusi rääkimaks kaasa riigi tasandil toimuv

Teise alateema, “usk enda ühiskondliku tegevuse tulemuslikkusse”, väited olid sõnastatud selliselt, et nendega nõustumine tähendas väiksemat usku, mistõttu nende väidete arvulised tähendused olid analüüsi käigus ümberpööratud, et koondtunnuse puhul tähendaks suurem väärtus tugevamat pädevust.

Kodanikupädevuste koondtunnuste pädevuste tugevuste omavahelisel võrdlemisel paistab silma, et huvi ühiskonna teemade vastu on pigem madal, võrreldes teiste koondtunnustega (ka madalam kui keskmine koondtunnus [joonis 16]). Kuigi sedalaadi noorteprojektide ellukutsumisest ja läbiviimisest, mis panustavad oma tegevustega mõnele ühiskonnas või kogukonnas olulisele teemale lahenduse otsimisele (näiteks loodushoid või teadlikkus interneti ohtudest), võiks eeldada kodanikupädevuste arengut, sest eeldavad ju sedalaadi projektiteemad aktiivset seisukohavõttu oma eakaaslaste või kogukonna probleemidesse ning võimalikku lahenduste pakkumist. Nimetatud mõõtvahendis on huvi ühiskonna teemade vastu käsitletud peamiselt poliitika teemade vaatevinklist, mitte sedavõrd laiemal skaalal, kuhu PNK sagedaselt valitud fookusteemad, nagu noorte tervis, loodushoid või internetikäitumine kahtlemata kuuluvad. Välja on toodud küll majandust ja meedias kajastatud sündmusi, kuid peamise näitena on iga üksikküsimuse lõikes toodud poliitikat. Kahe mõõtmisvooru tulemuste omavahelisel võrdlusel keelegrupiti statistiliselt olulisi erinevusi koondtunnuste vahel ei esinenud, s.t. ei saa väita, et eesti- või venekeelsetel noortel oleks selgelt tõusnud kodanikupädevus või selle mõnda alaosa mõõtvad koondtunnused. Teisalt vajaks kriitilist ülevaatamist kodanikupädevuse mõtestamine peamiselt poliitika tundmise vaatenurgast ning selle võimalikku täiendamist kogukondliku või kohaliku tasandi initsiatiivi seisukohast. Tulemusele annab sisukat taustateadmist ka asjaolu, et 2014. aastal läbi viidud MYPLACE noorte poliitikauuringu kohaselt on Eestis elavate noorte usaldus poliitiliste institutsioonide vastu pigem madal. (<http://www.fp7-myplace.eu/documents/policybriefsjune2014/MYPLACE%20Policy%20Brief%202%20ESTONIA%20final%20English.pdf>). Sellest, milline on noorte huvi teemade ja probleemide vastu oma kogukonnas ja eagrupid, jättes välja tugevamatest hoiakutest laetud termini “poliitika”, saaks parema mõistmise saavutamiseks süvitsi uurida noorte fookusgrupi intervjuudes.

Joonis 16: Eesti- ja venekeelsete noorte kodanikupädevuste keskmiste võrdlus pädevuste lõikes

Teisalt, võrreldes iga mõõtmisvooruga eraldi keelegruppide noorte tulemusi selgus huvitav eripära: vaatamata sellele, et esimeses voorus eesti- ja venekeelsete noorte tulemused mõneti erinesid (eestikeelsetel noortel mõnevõrra kõrgem usk enda võimatusesse mõjutada ühiskonnas toimuvat, venekeelsetel noortel mõnevõrra kõrgem usk tegutsemisvõimaluste olemasolusse), siis teises voorus esines nende kahe tunnuse vahel selge statistiline vahe kahe keelegrupi vahel (tabel 16).

Tabel 16: II mõõtmisvooruga eesti- ja venekeelsete noorte kodanikupädevuse keskmiste võrdlus

	eesti pärast PNK	SD	vene pärast NK	SD	Sig.
KOP_huvi	2,43	0,87	2,39	0,87	
KOP_eneseusk	2,88	0,82	2,57	0,86	***
KOP_teg_voim	2,63	0,82	2,85	0,76	**
KOP_koond	2,59	0,61	2,52	0,50	

*= P<=0.05, **=P<=0.01, ***=p<=0.001

Teises mõõtmisvooruga (pärast PNK-s osalemist) saadud tulemuste järgi on eestikeelsete noorte usk nende enda võimesse ühiskonnas toimuvat mõjutada, statistiliselt oluliselt kõrgem võrreldes venekeelsete noortega, samas kui venekeelsetel noortel on oluliselt kõrgem uskumus sellesse, et noortel on olemas võimalused lüüa kaasa ühiskonnas toimuvaga ja rääkida kaasa riigis toimuvale.

Kõrvutades neid tulemusi I ja II mõõtmisvooruga tulemustega võib märgata, et eestikeelsetel noortel oli juba I mõõtmisvooruga "eneseusk" pisut kõrgem kui venekeelsetel noortel ning II mõõtmisvooruga on see mõneti suurenenud, samas kui venekeelsetel noortel oli see pärast PNK-s osalemist mõneti väiksem võrreldes enne PNK-s osalemist mõõdetuga, mõlemal juhul pole tegemist siiski statistiliselt olulise erinevusega. Statistiliselt oluline vahe kujunes vaid II mõõtmisvooruga kahe keelegrupi võrdluses.

Tegutsemisvõimalustega seotud kodanikupädevuse puhul on olukord vastupidine – venekeelsetel noortel oli see algselt (enne PNK osalemist) kõrgem, võrreldes eestikeelsetega, ning pärast PNK-s osalemist on see veelgi kõrgem, sel ajal kui eestikeelsetel noortel on jäänud praktiliselt samaks. Pärast PNK-s osalemist on keelegruppide vaheline erinevus muutunud statistiliselt oluliseks.

Selleks et mõista, kuivõrd PNK noorte seas saadud tulemus on kooskõlas noorte kodanikupädevustega üldisemalt, võrdlesime neid tulemusi antud skaala väljatöötamisel läbiviidud analüüsi tulemustega 9. klassi noorte seas (vanuseliselt võrreldav 12.-16. aastaste noortega). Tabelist 17 on näha, et kui selliste koondtunnuste puhul nagu “huvi ühiskonnaga seotud teemade vastu” ja “uskumine tegutsemisvõimaluste olemasolusse” tulemused on üldjoontes võrreldavad PNK osalenud noorte tulemustega ja erilist erinevust ei selgu, siis teise koondtunnuse “usk enda ühiskondliku tegevuse tulemuslikkusesse” puhul on PNK osalejate keskmised skoorid tunduvalt kõrgemad võrreldes pädevusmudeli väljatöötamisel saadud tulemustega (tabel 17).

Tabel 17: Uskumuste ja huviga seotud mõõdiku testiosade keskmised skoorid ja standardhälbed 9. klassis.

	M	SD	Min	Max
Huvi ühiskonnaga seotud teemade vastu	2,47	0,57	1	4
Usk enda ühiskondliku tegevuse tulemuslikkusesse	2,13	0,66	1	4
Uskumine tegutsemisvõimaluste olemasolusse	2,62	0,58	1	4

Allikas: Kodanikupädevuse skaala väljatöötamise analüüsi autorite arvutused. (Kikas, E. & Toomela, A. (2015) Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes. Üldpädevused ja nende arendamine)

Kuna vastavate noorte üldpädevuste skoor oli referentsgrupiga võrreldes oluliselt kõrgem juba esimese mõõtmise juures (enne PNK-s osalemist), võib eeldada, et PNK noortegruppidesse satuvad suurema tõenäosusega just need noored, kelle usk enda ühiskondliku tegevuse tulemuslikkusesse on keskmisest kõrgem.

Tabel 18: Eesti- ja venekeelsete noorte kodanikupädevuste üksikküsimuste keskmiste vahe voorude lõikes (stat. olulised)

	eesti enne NK	eesti peale NK	Sig.	vene enne NK	vene peale NK	Sig.
Ma olen hästi kursis oluliste uute sündmustega poliitika vallas	2,28	2,51	**			
Sellel pole tegelikult vahet, keda ma valimiste ajal valin, sest minu hääl ei muuda niikuinii midagi (näiteks õpilasesinduse valimistel, edaspidi kohaliku omavalituse või riigikogu valimistel) (REV)	2,74	2,95	*			
Väga palju teisi noori juba osaleb aktiivselt kodanikualastes ettevõtmistes ja seega ei mul selles vallas enam midagi juurde anda (REV)				2,63	2,45	*

*= P<=0.05, **=P<=0.01, ***=p<=0.001

Selleks et vaadata, kas olulisi erinevusi esineb kodanikupädevuse konkreetsete alaküsimuste lõikes, võrdlesime nende keskmiste erinevusi eesti- ja venekeelsete noorte vastustes. Statistiliselt oluline erinevus esines järgmiste küsimuste puhul (tabel 18). Eestikeelsetel noortel on teises voorus oluliselt kõrgem kindlus oma kursisoleku osas Eestis toimuvaga, samuti on mõnevõrra kõrgem oma hääle andmise olulisuse tunnetus hääletamisel. Venekeelsete noorte puhul on teises küsitlusvoorus madalam kindlus selles, et neil on kodanikualastes ettevõtmistes midagi juurde anda.

Noortekohtumiste mõju avatud identiteedi tugevusele

Eesti avatud identiteedi (EOI) mõõtmiseks oli võetud kasutusele lühendatud versioon varasemalt mitmes psühholoogilises uuringus (Valk, Karu-Kletter, Drozdova, 2011; Pilvisto, Valk, 2013) riigiidentiteedi küsimustikust. Eesti Avatud Identiteedi skaala sisaldab väiteid, mis on ühelt poolt seotud kodanikuidentiteedi tugevusega (ja pole ilmtingimata seotud ühtse päritoluga) ja on oluliselt seotud Eesti identiteediga, teiselt poolt väited, mis põhinevad mitmekultuurilistel väärtustel ja avatud hoiakutel. Varasemad uuringud on võimaldanud jaotada riigiidentiteeti kahte alaskaalasse: riigiuhkuse ja mitmekultuurilisuse alaskaalasse. Ka selles analüüsis oleme kasutanud nende alaskaalade lühendatud versioone, käesolevas uuringus saadud tulemuste faktoranalüüs kinnitas skaala jaotust nimetatud alaskaaladeks.

Küsimustiku täitmisel noortel paluti hinnata, kuivõrd nad nõustuvad iga esitatud väitega, märkides oma vastus 5-pallilisel Likerti skaalal, kus -2 = ei nõustu üldse, -1 = pigem ei nõustu, 0 = raske otsustada, 1 = pigem nõustun, 2 = nõustun täiesti.

Riigiuhkuse (NP) alaskaalasse kuulus antud analüüsis 9 väidet:

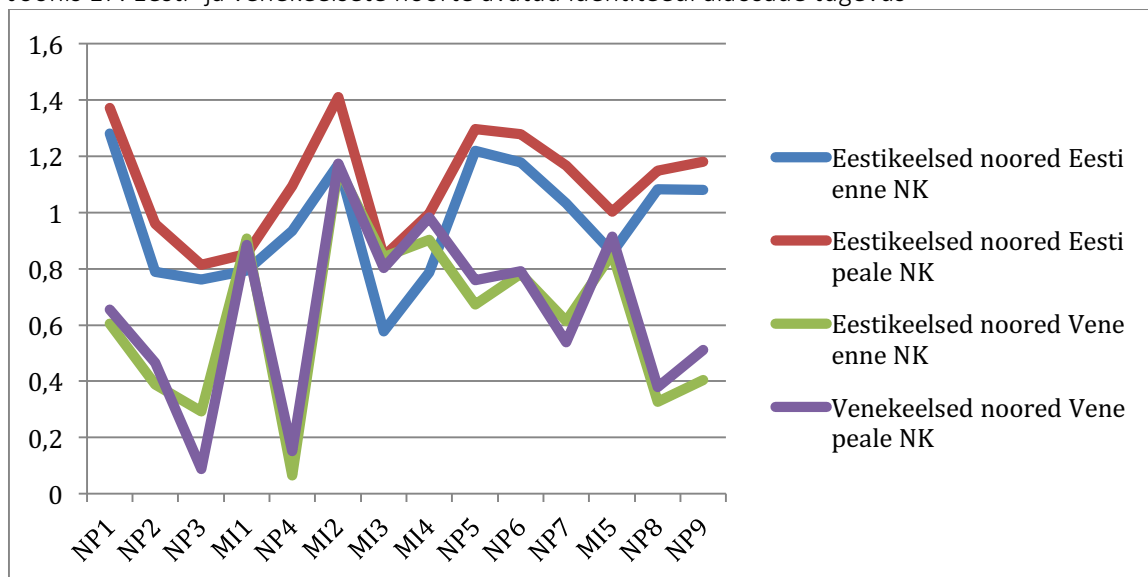
1. Mulle meeldib öelda, et olen Eestist/Eesti päritolu
2. Tunnen ühtekuuluvust Eestis elavate inimestega, sõltumata nende päritolust
3. Mul pole Eesti maa ja loodusega erilist hingesidet (REV)
4. Olen sageli tundnud uhkust, nähes lehvimas Eesti lippu
5. Olen uhke, et Eestit teatakse kui väikest ja edukat riiki
6. Mulle meeldib olla nii eestlane/venelane kui eurooplane
7. Eesti ajaloos pole midagi, mille üle uhkust tunda (REV)
8. Mulle on/oleks oluline olla Eesti Vabariigi kodanik
9. Tunnen ühtekuuluvust inimestega, kes räägivad eesti keelt

Mitmekultuurilisuse (MI) alaskaalasse kuulus antud analüüsis 5 väidet:

1. Inimene võib samaaegselt olla mitmest rahvusest (näiteks olla eestlane ja mõne teise rahvuse esindaja)
2. Eestis võib elada eri päritolu inimesi, kui nad austavad Eesti seadusi
3. Eestis tuleks austada erinevaid ajalookäsitlusi
4. Mind ei häiri, et Eestis elab erineva etnilise päritoluga inimesi
5. Võimalus kuuluda üheaegselt mitmesse kultuuri rikastab inimese elu

Analüüsiks oleme arvanud alaskaalade koondtunnused, samas kontrollinud ka üksikväidete puhul statistiliselt olulisi erinevusi keelegruppide ja mõõtmisvoorude vahel.

Joonis 17: Eesti- ja venekeelsete noorte avatud identiteedi alaosa tugevus

Eesti- ja venekeelsete noorte riigiidentiteedi tugevuse tulemuste võrdlemisel paistab silma väga tugev erinevus keelegruppide vahel, mis eriti tugevalt kerkib esile Riigiuhkuse alaskaala väidete puhul. Tabelis 19 on välja toodud väited ja alaskaalad, kus esineb statistiliselt oluline erinevus kahe keelegrupi noorte riigiidentiteedi hoiakute vahel mõlemas mõõtmisvoorus.

Enne PNK-s osalemist on eesti- ja venekeelsete noorte riigiidentiteet väga erinev: eestikeelsetel noortel on kõige tugevamad need riigiidentiteedi aluseks olevad hoiakud, mis on seotud Riigiuhkusega:

- Mulle meeldib öelda, et olen Eestist/Eesti päritolu
- Olen uhke, et Eestit teatakse kui väikest ja edukat riiki
- Mulle meeldib olla nii eestlane/venelane kui eurooplane

Kõige vähem toetust on saanud väide Eestis tuleks austada erinevaid ajalookäsitlusi. Selle väite puhul on märkimisväärne see, et kui enne PNK-s osalemist on selle puhul ilmnenud statistiliselt oluline erinevus eestikeelsete- ja venekeelsete noorte vastuste keskmise puhul – siis pärast PNK-s osalemist see statistiliselt oluline vahe on kadunud, mis tähendab et noorte hoiakud ühtlustunud eestikeelsete noorte avatuma hoiaku suunas selles küsimuses.

Venekeelsetel noortel on aga tugevaimateks hoiakuteks mitmekultuuriliste väärtustega/avatusega seotud hoiakud:

- Eestis võib elada eri päritolu inimesi, kui nad austavad Eesti seadusi
- Inimene võib samaaegselt olla mitmest rahvusest (näiteks olla eestlane ja mõne teise rahvuse esindaja)
- Mind ei häiri, et Eestis elab erineva etnilise päritoluga inimesi

Kõige nõrgemat toetust saab väide “Olen sageli tundnud uhkust, nähes lehvimas Eesti lippu”.

Pärast PNK-s osalemist on eestikeelsete noorte riigiidentiteedis toimunud märkimisväärne muutus, kõige tugevamaks riigiidentiteedi hoiakuks on muutunud mitmekultuurilisuse/avatuse alaskaala väide “Eestis võib elada eri päritolu inimesi, kui nad austavad Eesti seadusi”, mis oli venekeelsete noorte puhul olnud varasemalt tugevaim riigiidentiteedi alus.

Tabel 19: Eesti- ja venekeelsete noorte EOI väidete ja alaskaalade võrdlus enne ja peale NK-s osalemist

	Enne NK-s osalemist			Peale NK-s osalemist		
	Eesti	Vene	Sig.	Eesti	Vene	Sig.
Mulle meeldib öelda, et olen Eestist/Eesti päritolu	1,281	0,604	***	1,373	0,655	***
Tunnen ühtekuuluvust Eestis elavate inimestega, sõltumata nende päritolust	0,79	0,389	***	0,961	0,465	***
Mul pole Eesti maa ja loodusega erilist hingesidet	0,763	0,293	***	0,815	0,089	***
Inimene võib samaaegselt olla mitmest rahvusest (näiteks olla eestlane ja mõne teise rahvuse esindaja)	0,793	0,907		0,854	0,884	
Olen sageli tundnud uhkust, nähes lehvimas Eesti lippu	0,935	0,065	***	1,094	0,151	***
Eestis võib elada eri päritolu inimesi, kui nad austavad Eesti seadusi	1,172	1,161		1,412	1,174	**
Eestis tuleks austada erinevaid ajalookäsitlusi	0,577	0,842	***	0,845	0,802	
Mind ei häiri, et Eestis elab erineva etnilise päritoluga inimesi	0,787	0,904		0,996	0,984	
Olen uhke, et Eestit teatakse kui väikest ja edukat riiki	1,219	0,674	***	1,296	0,76	***
Mulle meeldib olla nii eestlane/venelane kui eurooplane	1,178	0,782	***	1,279	0,791	***
Eesti ajaloos pole midagi, mille üle uhkust tunda	1,033	0,614	***	1,167	0,539	***
Võimalus kuuluda üheaegselt mitmesse kultuuri rikastab inimese elu	0,858	0,855		1,004	0,915	
Mulle on/oleks oluline olla Eesti Vabariigi kodanik	1,083	0,326	***	1,15	0,38	***
Tunnen ühtekuuluvust inimestega, kes räägivad eesti keelt	1,08	0,404	***	1,18	0,512	***
Riigiuhkus	1,04	0,4611	***	1,15	0,4823	***
Mitmekult/avatus	0,84	0,9337		1,02	0,9519	

*= P<=0.05, **=P<=0.01, ***=p<=0.001

Venekeelsete noorte tugevaimate hoiakute seas on samuti toimunud mõningane muutus, väide “Võimalus kuuluda üheaegselt mitmesse kultuuri rikastab inimese elu” tõusis esikolmikusse; muutunud on ka “nõrgim” väide selle arvelt, et Eesti lipu üle uhkuse tundmise väide on saanud pisut positiivsema hinnangu, kuigi vahe ei ole statistiliselt oluline.

Analüüsi tulemused on näidanud, et statistiliselt olulised erinevused riigiidentiteedi mõõtmisel enne ja pärast PNK-s osalemist esinesid vaid eestikeelsetel noortel (tabel 20).

Sellest tulemusest võib järeldada, et PNK mõju ja tähendus eri rahvusgruppide puhul on olemuselt erinev eri antud riigiidentiteedi skaala jaoks märgiliste hoiakute lõikes. See erinevus võib olla tingitud nii eri rahvusgruppide, noorte alghoiakute iseloomust kui eri rahvusgruppide positsioonist

ühiskonnas. Märkimisväärne on see, et eestikeelsete noorte puhul on kõige tugevam (ja statistiliselt oluline) muutus toimunud just mitmekultuuriliste hoiakute ja avatuse lõikes. Venekeelsete noorte hoiakud nende küsimuste osas olid juba enne PNK-d oluliselt kõrgemad, ja seeläbi PNK järgselt kahe rühma hoiakud muutusid sarnasemaks.

Tabel 20: Eesti- ja venekeelsete noorte riigiidentiteedi tugevus enne ja pärast PNK-s osalemist

	Eestikeelsed noored			Venekeelsed noored		
	Enne NK	Peale NK	Sig.	Enne NK	Peale NK	Sig.
Tunnen ühtekuuluvust Eestis elavate inimestega, sõltumata nende päritolust	0,79	0,961	*	0,389	0,465	
Eestis võib elada eri päritolu inimesi, kuid nad austavad Eesti seadusi	1,172	1,412	**	1,161	1,174	
Eestis tuleks austada erinevaid ajalookäsitlusi	0,577	0,845	***	0,842	0,802	
Mind ei häiri, et Eestis elab erineva etnilise päritoluga inimesi	0,787	0,996	**	0,904	0,984	
Riigiuhkus	1,04	1,15		0,4611	0,4823	
Mitmekult/avatuse	0,84	1,02	**	0,9337	0,9519	

Erandjuhuna paistab välja väide “Tunnen ühtekuuluvust Eestis elavate inimestega, sõltumata nende päritolust”, kus eestikeelsete noorte vastustes ilmnes statistiliselt oluline vahe pärast PNK-s osalemist. Venekeelsetel noortel aga, kuigi muutus on ka toimunud, pole see statistiliselt oluline. Märkimisväärne on siin asjaolu, et kõnealuse hoiaku puhul oli eestikeelsete noorte hoiak niigi venekeelsetega võrreldes tugevam ja pärast PNK-d on see muutunud veel tugevamaks. Selle põhjuseks võib olla eesti- ja venekeelsete rühmade jaoks mõneti erinev tähenduse rõhuasetus selle lause puhul, mis sisaldab 2 osa:

1. Tunnen ühtekuuluvust Eestis elavate inimestega... (kuuluvustunne Eesti elanikega)
2. ...sõltumata nende päritolust (mitmekultuurilisus kui väärtus)

Eri rühmade erinevatest ühiskondlikest positsioonidest tingituna võivad selle väite eri osad ja nende kombinatsioonid omandada eri tähendust, mistõttu eri rühmadest vastajad reageerivad erinevalt. Nimelt:

1. Eestikeelse respondendi jaoks on 1) lause osa (kuuluvustunne Eesti elanikega) peaaegu iseenesestmõistetav ja väitega ollakse tõenäoliselt pea 100% nõus, v.a. juhul kui lause 2) osa (eri päritoluga inimeste eristamine) mõjutab seda väiksema nõustumise suunas. Pärast PNK-d võib suurem nõusolek väitega tervikuna tähendada, et eristamine on vähenenud
2. Venekeelsete respondentide puhul võib lause 1) osa (kuuluvustunne Eesti elanikega) võib esile kutsuda palju küsimusi. 2015 Inimarengu aruanne andmetel on kuuluvustunne oluliseks sotsiaalse tõrjutuse indikaatorit mõjutavaks faktoriks rahvusvähemuste puhul, mistõttu sõltub kaasatuse ulatusest, kuid võrd tuntuks kuuluvustunnet. Väite 2) osa aga, mis on seotud kaasavusega teise päritoluga inimeste suhtes, on rahvusvähemustel vaikumisi kõrgel, samas ei mõjuta see kogu väidet nii oluliselt, sest on selles tähendusekonstruktsioonis teisejärgulisel kohal.

Ülalolevast võib järeldada, et PNK kui formaat on edukas mitmekultuuriliste väärtuste edendamisel eelkõige enamusgrupis, mis on kaasava lõimumiskonteksti kujundamiseks väga olulise kriitilise tähendusega, toetades nii lõimumisprotsessi kui ühiskonna sidusust tervikuna.

Koondtunnuste tasandil oli selge ja statistiliselt oluline vahe mitmekultuurilisuse/avatuse koondtunnuse puhul, mõlemal keelegrupil on toimunud mõningane antud koondtunnuse väärtuse suurenemine ja selle koondtunnuse tugevus on muutunud sarnasemaks.

Analüüsidest statistiliselt olulisi muutusi eestikeelsete respondentide riigiidentiteedis, paistavad silma järgmised asjaolud:

- Olgugi, et koondtunnusena on toimunud statistiliselt oluline muutus vaid MI alaskaalal, on olulisi muutusi ka riigiühkuse alaskaala väidete tasandil. Väite puhul “tunnen ühtekuuluvust Eestis elavate inimestega, sõltumata nende päritolust”, mis on sisuliselt ja oma olemuselt kaasav.
- Väite puhul “Eestis võib elada eri päritolu inimesi, kui nad austavad Eesti seadusi”, on toimunud niivõrd suur muutus, et pärast PNK-s osalemist on eestikeelsete respondentide vastused sellele väitele isegi kõrgemad võrreldes venekeelsete respondentidega (statistiliselt oluline vahe), sellal kui enne PNK-s osalemist on eri keelegrupi noorte hoiakud selle väite puhul sarnased.
- Nagu eespool esile on toodud, väite “Eestis tuleks austada erinevaid ajalookäsitlusi” puhul on eestikeelsete noorte hoiak oluliselt muutunud ja saanud sarnasemaks venekeelsete noorte arvamusega niivõrd, et kahe grupi vahel kadus statistiliselt oluline vahe
- Väite “mind ei häiri, et Eestis elab erineva etnilise päritoluga inimesi” puhul on samuti toimunud eestikeelsete noorte hoiaku oluline muutus, mis tegi selle sarnasemaks venekeelsete noorte hoiakuga selles küsimuses.

PNK-s osalemise tugevamat mõju eestikeelsete noorte hoiakutele avatusele mitmekultuurilisuse suhtes võib selgitada ka asjaolu, et eestikeelsetel noortel võib see suurema tõenäosusega olla esmakordne põhjalikum kontakt teisest rahvusest (venekeelsete) noortega. Ilmekat illustratsiooni sellele pakub asjaolu, et 2015 Eesti ühiskonna lõimumismonitooringu alusel on 15-24-aastaste vene noorte seas vaid 25% neid, kelle koostööpartnerite seas on eestlasi. 2017. aasta Integratsiooni Monitooringu andmetel ei ole 35% eestlastel töökollektiivis ühtegi teisest rahvusest inimest ja 47% ei ole neid lähemate töökaaslaste seas (võrdluseks teistest rahvustest respondentide puhul vastav protsent on 16% ja 17%). Sama tendents toimib ka väljaspool töökeskkonda, kohati on eri rahvusest kontaktide olemasolu veelgi väiksem, seda eriti piirkondades, kus rahvusvähemustest elanike osakaal on madalam, nt. Lõuna- ja Lääne-Eestis. Kui PNK peamine eesmärk on toetada Eestis elavate erikeelsete noorte teineteisemõistmist ja omavahelist suhtlemist, ehk teisisõnu mõistmist ja sallivust, on programm teinud märkimisväärse sammu selles osalenud noorte vahelise mõistmise suurendamiseks ja näitab, et PNK formaat on Eesti ühiskonna sidususe tõstmiseks toimiv lahendus.

Noortejuhtide hinnangud enda ja noorte kogemusele

Järgnev osa uuringust annab ülevaate noortejuhtide poolt omandatud õppimiskogemusest noortekohtumiste korraldamisel; nende hinnangust noorte õppimiskogemusele PNK käigus, ja tegevustest, mille kaudu nad suunasid ja toetasid noorte kaasatust projekti korraldusse. Ülevaate koostamiseks kodeeriti noortejuhtide poolt täidetud küsimustiku avatud vastustega osa, milles noortejuhtidel tuli vabas vormis vastata järgmistele lahtistele küsimustele:

- Mida ise noortejuhina Noortekohtumise korraldamise kogemusest õppisite?
- Andke oma hinnang, mida noored noortekohtumises osalemise kogemusest kõige rohkem õppisid?
- Milliste tegevuste kaudu suunasite ja toetasite noori PNK projekti raames, selleks, et nad oleksid võimalikult palju kaasatud ja osaleksid projekti kõigis etappides?

Küsimustikule vastas kokku 78 noorteuhtu vanuses 18-62, kellest 71 (90%) olid naised ja 7 (10%) mehed. Eesti keeles täitis ankeedi 36 noorteuhtu ning vene keeles 42.

Vastuste rühmitamise tulemusena on võimalik esitada sama tüüpi vastuseid statistilisel kujul ja tuua välja enam esinenud vastuste tüüpe. Enimlevinud vastuste protsent on välja toodud suhtarvuna sellest, kui suur kogus kõigist noorteuhtidest antud kategooriat oma vastustes esile tõi

Noorteuhtide endi õppimiskogemus

Küsimusele „Mida ise noortejuhina Noortekohtumise korraldamise kogemusest õppisite?“, olid levinumateks vastuseks eesti keelt emakeelena kõnelevad noorteuhtide seas väited, mis viitasid tihedamale koostööle noortega (69%). Toodi välja noorte paremini tundmaõppimist ja usaldamist, ning oskuste arendamist nende suunamisel, innustamisel ja abistamisel. Näiteks:

“Vastutust tuleb jagada. Kui hästi ka ei ole planeeritud kohtumine, tuleb ikka veidike juurde ja üle mõelda” N, 36

“Noored on väga tublid ja hakkajad. Pole vaja liialt muretseda, et erineva emakeelega noored ei leia ühist keelt või et vanus seab suhtlusesse piirid”, N, 24

Eelneva hulka olid kaasatud ka nende noorteuhtide vastused, kes ei toonud välja mitte praktilisi oskusi, vaid PNK järel tekkinud tõdemusi. Näiteks:

„Erineva kultuuritaustaga noored rikastavad üksteist, nad tunduvad üksteisele põnevad ning saavad suurepäraselt läbi.“ N, 29

„Noortele tuleb anda võimalikult palju vabadust – tegutsemisvabadust, ise otsustamist ja vahel ka ajalist vabadust lihtsalt olla. Noortel on palju eelarvamusi, kuid erinevalt täiskasvanutest on need eelarvamused neil tohutult kiired ja kerged muutuma, tuleb vaid anda võimalusi kogemusteks.“ N, 26

Populaarsuselt järgmisena toodi kogemusest esile erinevaid projekti läbiviimise kompetentsidega seotud oskusi, mille seas oli koostöö tegemine tervikuna ja selle olulisuse hindamine (37%), ning samuti projekti korraldamisega kaasnevad kogemused/oskused (37%), nt ajaplaneerimine, kohanemine erinevate olukordadega, kiire reageerimisvõime arendamine, teistega arvestamine jm. Näiteks:

“Õppisin seda, et väga oluline on leida partner, kellega on hea koostööd teha, et selliseid projekte ellu viia.“ N, 26.

“Sotsiaalseid oskusi, meeskonnatöö tähtsust, paremini ennast kuulama.“ N, 40

Ligi 16% küsitletutest mainis suhtlemisoskuse arendamist ema- ja võõrkeeles ja uute õppe- ja töömeetodite omandamist (13%). Näiteks:

“Õppisin julgelt väljendama teisest rahvusest inimestele oma seisukohti. Sain keelepraktika.“ N, 55

“ Teooria ja praktika kokkusobivust.“ N, 50

Üksikud vastajad mainisid iseenda paremini tundmaõppimist ning oskust kultuuridevahelist suhtlust juhtida.

Venekeelsete vastajate seas oli enamlevinud vastuste profiil küllaltki sarnane, kuid kõige rohkem toodi esile projektide korraldamisega seonduvaid kompetentse (60%) nagu ajaplaneerimine, kohanemine erinevate olukordadega, otsustaval hetkel reageerimine, delegeerimine, teistega arvestamine jm. Näiteks:

“Õppisin initsiatiivikust, ettevõtlikkust ja ajaplaneerimist”, N, 29.

“Oskust ettenägematutes olukordades improviseerida”, N, 25

Üheväärselt töid venekeelsed vastajad esile noortega koos töötamist, suhte loomist, usaldamist ja kaasamist (38%) ning koostööoskust ning selle väärtustamist laiemalt (38%). Näiteks:

“Õppisin noorte arvamusega arvestama” N, 28

“Õppisin noori usaldama ja uskuma sellesse, et nad suudavad väga paljude asjadega iseseisvalt toime tulla” N, 28

“Õppisin austama teiste arvamust” N, 29

Märkimisväärsel hulgal toodi välja ka ema- ja võrkeelset suhtlemisoskust (21%) ning erikeelse grupiga koos töötamise kompetentsi (17%). Näiteks:

“Õppisin paremini mõistma teisest rahvusest inimeste eripärasid ning väärtustama nende vaatenurki” N, 52

“Suhtlemisoskust ja keelepraktikat” M, 48

Huvitavate üksikute vastuste seas oli kindlasti ka erikeelse suhtlemise juhtimine, kui ka vaba huvitav vaba aja veetmine ning uued töö- ja õppemeetodid.

Kokkuvõttes võib öelda, et eesti- ja venekeelsete noortejuhtide puhul toodi õpikogemusena välja sarnaseid kogemusi, kuid eestikeelsete vastajate seas rõhutati rohkem noorte paremat mõistmist ja nende kaasamist ja suhet, noorsootöö alusväärtusi, samal ajal kui venekeelsed vastajad töid mõnevõrra rohkem esile projekti koordineerimisega seotud oskuste arengut. Mõlemad oskused on siiski aluseks positiivse hoiaku kujundamiseks selle suhtes, et noori rohkem kaasata ja neile suuremat vastutust delegeerida.

Noortejuhtide hinnang noorte õppimiskogemusele

Küsimusele „Andke oma hinnang, mida noored PNK osalemise kogemusest kõige rohkem õppisid?“ vastas lausa 55% eestikeelsetest noortejuhtidest, et noored on tänu PNK-le arendanud oma suhtlemisoskust nii ema- kui võrkeeles. Teise olulise näitena (50%) toodi välja noorte lugupidavamast suhtumisest teisest rahvusest noorte suhtes. Murtud on paljud varasemalt eksisteerinud rahvuspõhised stereotüübid. Näiteks:

„Suureks avastuseks oli see, et erinev rahvus ei tee neist veel erinevaid inimesi.“ N, 27

„Hea ja kurja joon ei ole rahvuste ja keelte vahel.“ M, 52

29% noortejuhtidest hindasid oluliseks noorte koostöö arendamise oskust. 2-4 vastanut mainisid ka uute sõprade leidmist, vastutustunde ja kannatlikkuse suurenemist ning korralduskogemuse omandamist.

Huvitaval kombel oli neid vastanuid, kes töid välja projekti korraldamisega seotud oskuste omandamist, alla 20%. Selline noortejuhtide vähenenud tähelepanu noorte projektijuhtimise-alase kogemuste ja pädevuste arendamise suhtes selgitab ka noorte tagasisidest selgunud noorte suhteliselt vähest kaasatust projektijuhtimise praktilistesse tegevustesse ja vastutusrikkamatesse ülesannetesse. See on märgiks sellele, et PNK elluviimisel tuleb maksimaalselt tähelepanu pöörata sellele, et noortejuhid tajuks ja tunnetaks oma olulist rolli noorte jõustamisel projektide

eestvedamiseks ja praktiliseks elluviimiseks. Noortejuhtide arusaam sellest, et noorte kaasamine projekti kõikidesse tegevustesse ja neile vastutuse delegeerimine – on selles osas võtmetähtsusega.

Sarnaselt eestikeelsete noortejuhtidega, tõid venekeelsed noortejuhid noorte õppimiskogemusest kõige enam välja oskust ema- ja võõrkeeles ning teisest kultuurist pärit noortega suhelda, suhtlemisoskust tõi esile 64% vastanud noortejuhtidest.

“Saavutada omavahelist kontakti, isegi, kui nad varem üksteist ei tundnud” N, 63

“Noored ei häbene teises keeles rääkida”. N, 24

38% venekeelsetest noortejuhtidest tõi esile, et noored õppisid projekti kaudu sallivust, lugupidamist, teistega arvestamist, empaatiat ja murdsid stereotüüpe.

“... inimestesse, kes neist mingi tunnuse poolest erinevad, sallivalt suhtuma” N, 25

“Kohtumiste käigus mõistsid lapsed, et sõprusele pole piire või vastasseise, et erinevad suhtluskeeled pole takistuseks sooja ja sõbraliku õhkkonna loomisel”, N, 52

“Mõistmist, et teisest rahvusest noored ei erinegi neist väga” N, 41

Populaarsuselt kolmas esiletoodud vastuste tüüp oli venekeelsete noortejuhtude tagasisides koostöö ja meeskonnatöö harjutamine, mida mainis 31% venekeelsetest noortejuhtidest. Erinevalt eestikeelsetest noortejuhtidest, tõid venekeelsed noortejuhid välja ka noorte projekti korraldamisega seotud oskusi (iga neljas vastanud noortejuht) ja noortekohtumise teemaga seotud teadmisi oskusi (iga viies vastaja).

Teineteisest sõltumatult tõid eesti- ja venekeelsed noortejuhid seega esile väga sarnaseid õppimiskogemusi, mida noored eelkõige projektis osalemise raames said. Selleks oli suhtlemisoskus, sallivus ja koostööoskus. Kui vaadelda, et PNK eesmärk on suurendada noorte sallivust, teineteisemõistmist ja arengut, saab noortejuhtide tagasiside põhjal väita, et PNK tegevuste mõju on kooskõlas programmi eesmärkidega.

Sellest tulenevalt võib väita, et noortekohtumiste peamine olulisus käesoleval hetkel peitub noorte suhtlemisoskuse arendamises viisil, mis pärsib eelarvamuste püsimist ja soodustab sallivat ning lugupidavat suhtlemiskultuuri. Sisuliselt on noortejuhid ise välja toonud noorte oskusi ja hoiakuid, mis on kooskõlas PNK eesmärkidega üldiselt, kuid tegutsemine noorsootöö valdkonnas eeldaks vaikimisi ka noorte nende oskuste arengut, mida noored pälvivad noorsootöö õppimiskogemusest lähtuvalt ning noorsootöötajate kutsepädevuste vahendusel, läbi algatusvõime, kaasatuse, initsiatiivi ja tegevuste eest vastutamise. Seega tuleb edaspidistes PNK toetustegevustes rakendada erilist tähelepanu noortejuhtidel noorsootöö-alastele pädevustele ja hoiakutele, et oluliselt laiendada PNK mõju noorte erinevatele pädevustele.

Noorte kaasatus projekti läbiviimisesse

Küsimuse „Milliste tegevuste kaudu suunasite ja toetasite noori PNK projekti raames, selleks, et nad oleksid võimalikult palju kaasatud ja osaleksid projekti kõigis etappides?“ vastused võimaldasid näha, kui suurel määral noortejuhid noori projektide ettevalmistusse, läbiviimisesse ja järeltegevustesse kaasasid. 32% vastanud eestikeelsed noorejuhid toetasid noori viisil, mille kaudu võimaldati neil olla kaasatud kõigi projektietappide korraldusse. Näiteks:

„Projekti planeerimisse olid noored kaasatud täielikult. Samuti olid meeskonnad, kes erinevate valdkondade eest vastutasid. Läbiviimisel toimunud töötubades olid kõigil osalejatel noortel oma roll, et eesmärgid täita.“ N, 55

24% eestikeelsetest noortejuhtidest usaldas noori erinevate projektiga seotud ülesannete täitmisel, 21% võimaldas noortel mõjutada projekti korraldust läbi tagasiside küsimise noortekohtumise jooksul. Vastuste puhul nagu “segarühmade moodustamine emakeele alusel”, “kõigile osalejatele sõna andmine arutelude raames”, “mitteformaalsete õpimeetodite kasutamine” ja “noorte arvamuse küsimine noortekohtumise teema valikul” viitavad aga juhtudele, kus noorte rolliks projektides oli osalemine, mitte projekti korraldamine/korralduse juures abistamine.

81% venekeelsetest noortejuhtidest tõi välja, et kaasasid noori läbi erinevate mitteformaalsete õpimeetodite (töötoad, meeskonnamängud, tutvumismängud, spordivõistlused, loovad ülesanded), mis näitab, et noorte kaasamist nähakse peamiselt läbi tegevustes osalemise. Veelgi enam – tervelt 7 noortejuhti ütles, et noorte kaasamine toimus läbi erinevate ekskursioonide, või tuntud inimestega kohtumiste, mis on tegevused, mis jätavad noored passiivsesse rolli (vaid üks noorsootöötaja kuuest tõi välja, et ekskursioonid paluti noortel endal läbi viia). Samuti oli sarnaselt eesti noortejuhtidega välja toodud mõningaid vastuseid, et kaasati noorte ideid või nende arvamust.

Venekeelsete noortejuhtide vastustest tuleb selgelt välja see, et noorte osalemist nähakse aktiivse osavõtuna. Vaid 6 noortejuhti 42-st ütles, et noored said vastutamiseks konkreetseid ülesandeid ja 4 noortejuhti (10% vastanutest) tõi välja väga põhjalikult läbimõeldud viisi, kuidas noored ise noortekohtumist taotlusest aruandeni korraldasid ning selle eest vastutuse võtsid. Antud küsimuse püstituses võib probleem olla ka selles, et vastusest ei tule välja see, kas noored olid ürituse korraldajad vaid osalejad (näiteks, kas kohtumine kuulsa inimesega korraldati ise või tuldi vaid osalema). Ometigi on venekeelsete noortejuhtide seas vähe neid, kes noorte kaasatust korralduskogemusse ise eraldi välja tõid. Eelnev toob tähelepanu ka ülalpool korduvalt esile toodud vajadusele erinevate PNK sihtgruppide arengut ja mõistmist noorsootööst toetada. Lisaks regulaarsele koostööprotsessile rõhustada parema mõistmise kujunemiseks ka PNK projektiviisidel nõustamist.

Kokkuvõttes võib öelda, et PNK on võimaldanud koostöö ja suhtlemisoskuse arendamist ning korraldamiskogemuse omandamist nii noorte kui noortejuhtide hulgas. Kuigi noorte ja täiskasvanute rollid on põhimõtteliselt erinevad, on projektidest saadav kogemus noorte ja täiskasvanute jaoks sageli olemuselt sarnane. Projekti- ja noorte juhtimise kogemust on noortehid pigem enda kogemusena esile tõstnud, kuid oskused-väärtused, mida esile tuuakse, on oluliseks alusväärtuseks ka noorte kaasamise pädevusele (nii noorte usaldamine, kontakt kui projektijuhtimispädevused), mille arengut läbi PNK toetustegevuste kindlasti arendada tuleb. Noortejuhtide vastused võimaldavad esile tuua, et eelkõige on noorte toetamisel PNK kontekstis praktiseeritud neid oskusi, noorsootöötaja kutsemudelist (Noorsootöötaja kutsestandardi tase 4), mis on seotud noorte mitteformaalset õpet toetavate mitmekesiste tegevuste juhendamine (A2.1.2) ning kultuuridevahelise õppe toetamine ja arendamine (A2.1.11) kuid puudlikud on need oskused, mis hõlmavad endas osalusmotivatsiooni ja harjumuste kujundamist, omaalgatuse, ettevõtlikkuse ja eestvedamise julgustamist. (A2.1.7-A2.1.9) Noorte omavahelise suhtlemise oskuse ja teineteisemõistmise areng PNK vältel, mida noortehid peamiste õppimiskogemustena noorte puhul esile toovad, annab tunnistust sellest, et programm toimib kooskõlas enesele seatud eesmärkidega.

Kokkuvõte

PNK pilootaasta uuringu eesmärk oli ühelt poolt ülevaate saamine noortest, kes osalevad Noortekohtumiste programmis ja teiselt poolt PNK-s osalemise mõju hindamine noorte hoiakutele, oskustele ja pädevustele. Samuti oli oluline mõista, kuivõrd täidab PNK sellele seatud eesmärke ja millist mõju avaldab selles osalevatele noortele. Tähtis oli ka pälvida ülevaade sellest, milline on noorsootöötajate roll noorte programmi kaasamisel ning millistele noorsootöötaja kutsekvaliteedi külgedele keskenduda sellest lähtuvalt PNK koolitus- ja nõustamistoe pakkumisel, et programmi eesmärkide saavutamist võimalikult kvaliteetselt toetada.

PNK-s osalevad noored on teistest Eestis elavatest eakaaslastest keskmiselt pigem aktiivsemad, osaledes märkimisväärselt tihemini huviringides, noortekeskuste, -klubide ja osaluskoegade tegevustes. Teiselt poolt on noorte iganädalane taskuraha pigem väga madal või puudub üldse, mis tähendab, et PNK pakub head eneseteostusvõimalust ja rahalist tuge projektitegevuseks neile ettevõtlikele noortele, kelle rahalised võimalused on muidu küllaltki piiratud, kuid valmisolek aktiivseks tegevuseks on olemas. Kõige kõrgemaks hindavad mõlema keelegrupi noored oma infotehnoloogia kasutamise seotud pädevusi, millele järgnevad oskused meeskonnatööd teha ja vaba aega sisustada, madalaks peetakse peamiselt võõrkeelteoskust. Pigem ollakse üsna vähe teadlikud sellest, mida plaanitakse teha peale kooli lõppu. Sarnaselt teiste Eesti noortega (näiteks 2015. aasta Eesti ühiskonna lõimumismonitooringu võrdluses <http://www.kul.ee/et/eesti-uhiskonna-loimumismonitooring-2015>) on PNK-s osalenud noorte kontakt teisest (vastavalt vene või eesti) rahvusest noortega enne PNK-s osalemist pigem madal. Pärast PNK kogemust on mõlema keelegrupi noored aga huvitatud sarnastes projektikohtumistes osalemisest ka edaspidi, tugevalt nõustatakse, et mõistetakse, milline on omavaheline ühisosa ning leitud on sõpruskontakte teise keelegrupi noortega, kuigi tihedamat omavahelist suhtlust programmist väljaspool ei toimu palju. Varasemad uuringud on näidanud, et positiivse kontakti olemasolu suurendab selles osalevate inimeste akultuuratsioonihoiakute muutumist positiivsemaks ja toetab lõimumisprotsesside edenemist ühiskonnas¹, millest võib eeldada PNK-s osalemise positiivset mõju noorte lõimumisele.

Suurimat mõju on PNK avaldanud kontaktide sõlmimisele, koostööle ja suhtlemisjulgusele nii teisest rahvusest noortega kui üldiselt, mida toovad välja nii noored ise kui neid juhendanud täiskasvanud. Lisaks sõpruskontaktide sõlmimisele ja omavahelise mõistmise ja aktsepteerimise suurenemisele, on noorte seas tõusnud teadlikkus ka selle kohta, mil moel on Eestis võimalik aktiivne olla ning sellest, kuidas elavad ja millega tegelevad noored teistes Eestis paikades. Venekeelsete noorte kokkupuude eesti keelega on seotud suurema kontaktide sõlmimise tõenäosusega ning PNK loob omakorda platvormi suhtlemisjulguse arenemiseks. Kuigi PNK ei toimi keeleõppeprogrammina ja venekeelsete noorte hinnang oma eesti keele oskusele on ka pärast programmis osalemist pigem madal, näitab PNK-s osalemine pigem positiivset mõju venekeelsete noorte tajutud suutlikkusele end eesti keeles arusaadavaks teha ja seeläbi ka suuremale julgusele eesti keeles suhelda. Eestikeelsete noorte puhul on võimalik täheldada PNK mõju suhtlemisoskustele laiemalt. Seega paistab PNK kogemus mõju avaldavat mõlema noortegrupi suhtlemisjulgusele – kui venekeelsetel noortel avaldub see läbi julguse riigikeelt kasutada, siis eestikeelsetele noortele avaldub see avatusele ja suhtlemisjulgusele üldisemalt. Sealhulgas kasutavad eestikeelsed noored keelebarjääri ilmnemisel enese arusaadavaks tegemiseks tõenäolisemalt inglise-, samal ajal, kui venekeelsed noored pigem eesti keelt. Kuigi noorte kodanikupädevusele pole olulist mõju PNK raames võimalik täheldada, tuleks

¹ Kus-Harbord, L. & Ward, C. 2015. "Ethnic Russians in post-Soviet Estonia: Perceived devaluation, acculturation, well-being and ethnic attitudes" *International Perspectives in Psychology: Research, Practice, Consultation*, 4 (1), 66–81.10.1037/ipp0000025.

kriitilise pilguga üle vaadata kodanikupädevuse mõõtmine läbi poliitilise aktiivsuse ja poliitikaga kursisoleku. Kuna uuringutulemused näitavad, et noorte aktiivsus on pigem kõrge ja teadlikkus sellest samuti suurenenud, tuleks tõhustada kindlasti ka noorteuhtide pädevusi noorte ühiskonda panustamiseks kaasamisel. Kokkuvõttes võib öelda, et olukorras, kus PNK peamine eesmärk on toetada Eestis elavate erikeelsete noorte teineteisemõistmist ja omavahelist suhtlemist, ehk teisisõnu mõistmist ja sallivust, on programm teinud märkimisväärse sammu selles osalenud noorte vahelise mõistmise suurendamiseks ja näitab, et säärane noorteprojekti formaat on toimiv lahendus Eesti ühiskonna sidususe parandamiseks.

Omamoodi huvitav on PNK-s osalemise mõju just eestikeelsete noorte hoiakutele ja suhtumisele. Pärast PNK kogemust mõistetakse märkimisväärselt tugevalt, milles peitub ühisosa vene rahvusest noortega ning ollakse teadlikumad noorte elust teistes Eesti piirkondades. Vastavalt Eesti avatud identiteedi skaalale (EOI) on tugevalt tõusnud just eesti noorte mitmekultuuriliste hoiakute tugevus, lähtuvalt millest aktsepteeritakse Eesti elanikena eri päritolu inimesi, kui nende elu on kooskõlas kohalike seadustega. Mõnevõrra avatum hoiak on ilmnunud ka eri ajalookäsitluste aktsepteerimise suhtes. Samal ajal, kui vene noorte avatud hoiakud on jäänud võrreldes PNK-eelse kogemusega samaväärselt kõrgele tasemele. Kui Eestis on lõimumise kontekstis räägitud aastaid sellest, et lõimumine peaks olema kahesuunaline protsess ja eeldab ka enamusgrupilt teatavat avatust ja vastutulekut, näitab PNK kogemus edukalt just seda, et kogemus soodustab ühiskonna sidususe eelduseks olevaid avatud sallivaid hoiakuid just enamusgrupi noorte seas.

Üks võimalik põhjendus PNK ebapiisavale mõjule kodanikupädevuse lõikes võib olla ka noorsootöötajate vähene arusaam oma rollist noorte kaasajana, mis PNK pilootaasta lõikes ilmnis. Noored osalesid projektikohtumistel pigem aktiivsete osalejate ja kaasalööjate, kui algajatate ja läbiviijatena, ning noorsootöötajate arusaam noorte kaasamisest peegeldab pigem neid noorsootöötaja kutsestandardi pädevusi, mis on seotud mitteformaalse õppekeskkonna kujundamise ja sellega seonduva metoodikaga. See selgitab ka, miks PNK mõju avaldub pigem noorte suhtlemisjulguse ja koostööoskuste lõikes, mitte projektijuhtimise oskuste kaudu. Puudulikumana tulevadki välja just need noorteuhtide pädevused, mis seonduvad noorte omaalgatuse ja initsiatiivi toetamise ja vastutuse delegerimisega ning noorte ise tegemise ja kogemusest õppimise soodustamisega. Tulemus viitab ühelt poolt jätkuvalt süvenevale vajadusele tõsta noorsootöötajate kutsealast teadlikkust nii valdkonnas laiemalt kui PNK projektioe raames kitsamalt. Teisalt on PNK raames pilootaasta järel selles valdkonnas märkimisväärselt koolitus- ja nõustamistuge ka juba pakutud, sest pilootaasta mõjuhindamise tulemus kinnitab seda, mida projektide monitoorimine ka jooksvalt näitas. Selge on aga see, et tulemus soodustab arutelu noorsootöö olulisest rollist noorte kaasaja ja ettevõtlikkuse toetajana ja viitab valdkonnaülesele vajadusele noorsootöötajate pädevuste arengut toetada.

Eeltoodud näited on olulised mitmel põhjusel. Esiteks on ka Eesti ühiskonna lõimumismonitooringutes välja toodud, et venekeelsete noorte oluline eeldus Eesti ühiskonnas (sh näiteks hariduses) kaasa löömiseks on eesti keele praktika, millele aga on juurdepääs eri Eesti piirkondades erinev ja kohati väga piiratud (nt Ida-Virumaa). Keelepraktika olulisust on rõhutanud ka mitmed viimastel aastal Tallinna- ja Tartu ülikoolides kaitstud doktoriväitekirjad². Keelepraktiseerimise julgus võimaldab noortel enesekindlamalt osaleda nii siinses keeleruumis, astuda riigikeelsesse ülikooli kui osaleda eestikeelsel tööturul. Lisaks keelepraktikale on positiivsed kontaktid põhi- ja vähemusrhivuse esindajate vahel peamine eeldus selleks, et suhted ühiskonnas on sallivad

² Lindemann, K. 2013. "Structural Integration of Young Russian-speakers in Post-Soviet Contexts: Educational Attainment and Transition to the Labour Market". Tallinna Ülikool. Doktoriväitekirj

Soll, M. 2015. "The Ethnic Identity of Russian-speaking Students in Estonia in the Context of Educational Change". Tartu Ülikool. Doktoriväitekirj.

ja sõbralikud³. PNK on täitnud mitmed ühiskonna parema lõimituse eeldused, soodustades avatust, sallivust ja positiivseid kontakte noorte, (sh eri piirkondades noorte) vahel ning tõstnud venekeelsete noorte riigikeeles suhtlemise julgust, mis muudab PNK üheks vältimatult oluliseks Eesti ühiskonna sidususe soodustajaks. Kuna tõenäolisem tulevikuplaan, ennast Eestist väljas pool teostada, tuleb esile ka siinses uuringus osalenud venekeelsete noorte seas, on positiivse kuuluvustunde kujundamine, kontaktide soodustamine ja seotuse tõstmine võtmetähtsusega, sest kõik siinsed inimesed on riigi jaoks olulised toimijad ja tähtis kapital.

³ nt. Schulze, J. 2011. "The Russian Second Generation in Tallinn and Kohtla-Järve". The TIES Study in Estonia" Amsterdam University Press